

Översikter och meddelanden

Statsvetenskaplig Tidsskrifts redaktion

Vid Fahlbeckska stiftelsens sammanträde den 14 oktober 1983 förelåg från docent Torbjörn Vallinder en skrivelse, där han, förslagsvis från och med den 1 juli 1984, avsåg sig posterna som sekreterare i kollegiet och redaktionssekreterare för tidsskriften. Kollegiet beviljade Vallinder den begärda avsägelsen och utsåg på förslag av professor Hans F Petersson till hans efterträdare den nuvarande biträdande redaktionssekreteraren professor Lennart Lundquist. Till ny biträdande redaktionssekreterare utsåg kollegiet fil dr Anders Sannerstedt.

Skiftet på de redaktionella posterna sker vid årsskiftet 1984/85.

Sakkunnigutlåtanden rörande professur i Umeå i offentlig förvaltning, särskilt regional politik och förvaltning

Samhällsvetenskapliga tjänsteförslagsnämnden Umeå Universitet

Utsedd till särskild ledamot (sakkunnig) av tjänsteförslagsnämnden vid tillsättning av professur i offentlig förvaltning, särskilt regional politik och förvaltning, får jag härmed avge följande utlåtande.

Kvarstående sökande är docenten Jan Åke Dellenbrant, Uppsala, docenten Gunnel Gustafsson, Umeå, och docenten Jan-Erik Lane, Umeå.

För professuren har fastställts ämnesbeskrivning av följande lydelse:

"Tjänsten har statsvetenskaplig inriktning och avser den offentliga förvaltningen och förvaltningsförfarandet ur ett politiskt perspektiv. I första hand ses förvaltningsorganen som verkställare av beslut fattade av folkvalda församlingar på nationell, regional och lokal nivå och i andra hand som aktörer i den process som leder fram till politiska beslut. Inom tjänstens område faller sålunda spörsmål om samspelet mellan olika nivåer i förvaltningen och relationen mellan statlig politik och regionala/lokala uppgifter samt förvaltningens förhållande till

medborgarna. Tjänsten är särskilt inriktad på regionala förhållanden och relationen mellan nationell, regional och lokal nivå".

Behörig till tjänst som professor är den som har den vetenskapliga och pedagogiska skicklighet, de kunskaper och erfarenheter och sådan förmåga i övrigt som behövs för att fullgöra tjänsten väl.

Benämningen på professuren kan vålla viss osäkerhet. Om rubriken varit tex "statsvetenskap, särskilt regional politik och förvaltning" hade logiken varit mer uppenbar. Som det nu är förmedlas ett intryck av tvetydighet: dels förutsätts en distinktion mellan å ena sidan politik, å andra sidan förvaltning, dels subsumeras såväl politik som förvaltning under uttrycket "offentlig förvaltning". Ej heller ämnesbeskrivningen är alldeles tydlig: framför allt råder en viss oklarhet om den lokala nivåns vikt i förhållande till den regionala.

Jag har för min del utgått från att "särskilt"-satsen pekar ut en tyngdpunkt, att förvaltning som objekt dominerar men att politik också är väsentlig ("... avser den offentliga förvaltningen och förvaltningsförfarandet ur ett politiskt perspektiv...") samt att den regionala nivån står i centrum, varvid dock avgränsningen mot den lokala nivån är förhållandevis oskarp ("... relationen mellan statlig politik och regionala/lokala uppgifter..."). Av speciell betydelse är förhållandet mellan skilda beslutsnivåer.

Dellenbrant (f 1946) disputerade 1972 för doktorsexamen och förordnades 1978 till docent i statskunskap, särskilt öststatsforskning. Han besitter en omfattande pedagogisk meritering, bl a som tf professor i öststatsforskning under en följd av år och som docent i statskunskap. *Dellenbrant* har också avsevärda meriter som planerare av undervisning och har utarbetat läromedel för grundutbildningen.

Dellenbrant åberopar 21 arbeten, av vilka ett halvt dussin är recensioner eller projektbeskrivningar. Flera av de övriga numren är varandra överlappande eller variationer på ett tema, nämligen regionala skillnader i Sovjetunionen.

Avhandlingen från 1972 heter "Reformists and Traditionalists. A Study of Soviet Discussions about Economic Reform, 1960–1965". Dess relevans för den nu aktuella professurens område är inte så stor. De skilda ekonomiska reformförslagen presenteras, de olika skolorna och deras argumentering analyseras. I centrum står Liberman och Liberman-diskussionen. Framställningen är i stora delar deskriptiv och läsaren efterlyser fördjupning på många punkter. Som alltid hos Dellenbrant löper dock skildringen lätt och elegant. I det väsentliga är avhandlingen en god prestation.

Tillgången till och relevansen hos källmaterialet vållar alltid problem ifråga om Sovjet-studier. Dellenbrant är förstås synnerligen medveten härom och gör energiska försök att övervinna de datamässiga bristerna. Ändå måste det sägas att betydande svagheter kvarstår. Detta är ännu mera påtagligt beträffande Dellenbrants andra viktiga arbete om Sovjetunionen, nämligen "Soviet Regional Policy: A Quantitative Inquiry into the Social and Political Development of the Soviet Republics" (1980), ett arbete av vida större relevans för den sökta tjänsten än avhandlingen. De "comments on the data" som meddelas i ett appendix är kortfattade och föga upplysande; i alla händelser minskar de inte läsarens misstro mot datas kvalitet. Bortsett från denna kritiska synpunkt måste emellertid också detta arbete prisas; det ger en god bild av de regionala skillnaderna i Sovjetunionen och de uppställda hypoteserna – till dels inte särskilt djärva – provas intelligent. Förf:s analyser av läget 1956 jämfört med 1973 är stimulerande, särskild vad gäller frågan huruvida moderniseringen lett till ökad jämlikhet mellan regionerna.

Om sovjetiska regionala förhållanden handlar ytterligare ett antal uppsatser. Viktigast av dessa är enligt min uppfattning "Soviet Regional Planning: Some Theoretical Considerations" (1982), med dess översikt och värdering av skilda tolkningsmodeller och olika ansatser för analys av den sovjetiska verkligheten. "Den sibiriska utmaningen. En studie av regionala förvaltnings- och planeringsproblem i Sovjetunionen" (manuskript) är en inte fullt genomarbetad presentation, i vilken författaren fört in åtskilligt av vad han berättat i andra sammanhang om regionala skillnader och om planeringsstrukturer. Men här finns även en god om också i huvudsak deskriptiv behandling av den nationella regionalpolitiken. – Nämnas bör vidare recensionen (1980) av Lars Ohlssons avhandling om den lokala förvaltningen i Sovjetunionen samt "Politik i Sovjetunionen" (tills med M Bäck), en nyttig lärobok.

Ett andra huvudområde i Dellenbrants forskning är Kooperationen, särskilt frågan om kooperativ demokrati. Främsta resultatet av denna forskning är rapporten

"Kooperativ demokrati. En jämförande studie av styrelseformer och medlemsdeltagande i några kooperativa föreningar" (1979). De inledande beskrivningarna av kooperativa teorier och kooperativ organisation är välgjorda men viktigast är den empiriska undersökningen av sex föreningar i mälardalsregionen, valda så att enheter av olika storlek och karaktär beaktas. Självfallet är räckvidden begränsad och möjligheten att dra generella slutsatser liten. Men studien är som explorativ ansats värdefull. Noteras bör i detta sammanhang också "Föreningsdemokrati och företagsdemokrati. Två vägar till införandet av ekonomisk demokrati" (1981), som ger överblick över en intensiv och många gånger snårig debatt, samt artikeln (tills med V Pestoff) "Elites as Gatekeepers".

Sammanfattningsvis kan framhållas att Dellenbrant är en god kännare av sovjetiska förhållanden, inklusive de regionala. Han skriver flyhänt men lättlästheten vinnes ibland på bekostnad av djup. Produktionen på områden vid sidan av sovjetforskningen äger begränsad tyngd.

Gustafsson (f1943) disputerade för doktorsexamen 1972, förordnades till docent i statskunskap 1976 och blev ordinarie universitetslektor 1977. Hon har en lång och väl vitsordad lärartjänstgöring på skilda nivåer vid universitetet. Hennes erfarenhet av utbildningsplanering är avsevärd, liksom hennes insatser som forskningsadministratör. För närvarande innehar hon forskartjänst vid HSFR.

Gustafssons vetenskapliga produktion faller till betydande del centralt inom den sökta tjänstens område, utifrån varje rimlig tolkning av ämnesbeskrivningen. Ett första huvudområde är kommunforskning, särskilt kommunsammanslagningar. Gustafsson var här tidigt ute och behandlade i sin licentiatavhandling (1969) kommunreformens konsekvenser bl a för den kommunala demokratin. Materialet är omfattande och hanterat med omsorg och teknisk skicklighet. Resultaten vad gäller förtroendemannakårens storlek och sammansättning speglar korttidseffekterna. De långsiktiga verkningarna av reformen kan vara andra och Gustafsson har därför följt upp sin grundläggande insats, samlat in data fortlopande och genomfört nya analyser, presenterade i en rad uppsatser. Till Gustafssons arbeten på kommunområdet hör vidare "Local Government Reform in Sweden", som är ett försök till samlad utvärdering av kommunreformen, samt uppsatserna "Modes and Effects of Local Government Mergers in Scandinavia" (1980) och "Local Government Reform in Sweden" (1981).

Med visst fog kan hävdas att Gustafssons skrifter om kommunala spörsmål vid läsning i dag ter sig föga kontroversiella eller ens provokativa. Därvid måste dock hållas i minnet att det till inte ringa del beror på Gustafs-

sons insatser att vi idag kan finna vissa företeelser och samband självklara. Mera värd att beakta är en kritik som riktar sig mot att analyserna ibland får en viss mekanisk karaktär och att framställningen, särskilt i de tidigaste arbetena, gärna blir något flack.

Ett andra huvudområde har varit politisk socialisation, där Gustafsson svarat för en pionjärinsats, särskilt ifråga om studiet av socialisationen i dess förhållande till allmänna samhällskaraktäristika. I föreliggande sammanhang är doktorsavhandlingen "Strukturomvandling och politisk socialisation" (1972) främst av intresse. Förf studerar här hur strukturomvandlingen influerar det politiska delsystemet i tre typer av kommuner: expanderande, stagnerande och retarderande. Syftet är att fastställa eventuella samband mellan å ena sidan förändringstakt och förändringskaraktär och å andra sidan politiska värderings- och handlingsmönster. Data bygger främst på en omfattande enkät och förf:s goda handlag med empiriska undersökningstekniker visar sig även här. Resultaten är delvis av betydande intresse. För en internationell publik har de redovisats bla i "Environmental Influence on Political Learning" (1974).

Under senare år har Gustafsson med framgång arbetat inom ett område som hon själv betecknar som "public policy and implementation", delvis inom ramen för den forskartjänst hon innehar vid forskningsrådet och som benämns "decentralisering av politisk makt". Flera av de studier som denna verksamhet resulterat i ligger centralt inom tjänstens område och vittnar om en avsevärd teoretisk fördjupning. Störst intresse tilldrar sig måhända förf:s resonemang kring begreppen metapolitik, symbolpolitik och pseudopolitik sådana de framträder i uppsatserna "From issue to metapolicy - the case of Sweden" (1983), "Symbolic and pseudo policies as responses to diffusion of power" och "Några preliminära resultat från projektet 'decentralisering av politisk makt'" (1983). Det är här otvivelaktigt ifråga om ett väsentligt tillskott till den statsvetenskapliga analysapparaten och om en betydelsefull belysning av pågående förändringar i samhället.

Också de mera empiriskt orienterade arbetena inom detta område ger inblickar i det aktuella skeendets mekanismer och innebär bidrag till analysen av relationerna mellan skilda beslutsnivåer. Av uppsatserna kan nämnas "Land use policy - some lessons to be learnt from the Norum case" (1981) och "The function of master planning in Swedish and Norwegian land use policy" (1981). Bäst sammanfattas kanske förf:s grundsyn i "Comparing Implementation Processes in Sweden and the United States". I sammanhanget bör vidare nämnas de långt ifrån ointressanta artiklarna "Concepts

of Rationality and the Policy Process" (1979) och "Post-Industrial Changes in Policy Style" (1980), (bägge författade tillsammans med J J Richardson).

En lång rad av arbeten i Gustafssons publikationslista hänför sig till ett fjärde område som dock i vissa avseenden inte skiljer sig så skarpt ut vare sig från kommunforskning eller "public policy". Det gäller "planeringsforskning". En hel del av skrifterna har karaktär av kvalificerade utredningsrapporter men flera av dem innehåller utpräglade forskningsresultat, särskilt ifråga om samspelet mellan kommunal och statlig planering, mellan regional och nationell sådan. Förf:s goda omdöme präglar hithörande skrifter, vilkas ämnen genomgående är högst relevanta för professuren.

Som sammanfattning vill jag peka på att Gustafssons forskarprofil i hög grad bestäms av en kombination av gedigen kunskap om svensk och utländsk politisk verklighet och förmåga att, mot bakgrunden av denna kunskap, genomföra omfattande empiriska forskningsprojekt som skänker oss nytt vetande av förhållandevis generell räckvidd. I det kretslopp, som de samhällsvetenskapliga metodologierna är inblandade i, står Gustafssons huvudansats för närvarande förvisso inte i zenit, snarare i nadir. Denna omständighet kan dock tas med största ro. Omfattande fältundersökningar, gärna statistiskt representativa analyser av större populationer, bevarar sitt värde - *nota bene*, om de, som hos Gustafsson, är utförda efter noggranna förberedelser, med utpräglad hantverksskicklighet och med grund i plausibel teori och beprövat vetande.

Lane (f 1946) avlade licentiatexamen 1973 och förordnades 1975 till docent i statskunskap, sedan han dessförinnan förklarats äga kompetens motsvarande doktorsexamen. Lane har en kvalificerad utbildning också i vetenskapsteori. Hans meritering ifråga om undervisning är mycket god. För närvarande innehar Lane forskartjänst vid HSR.

Kvalitativt sett är "politisk teori", i vid mening, utan tvekan det forskningsområde, där Lane gjort sina mest betydelsefulla insatser. "Två slag av medel-mål-kontexter: Om medel-mål-terminologins användning i Weber, Parsons och Simon" (1973) är en utmärkt prestation av en ung forskare. Samma omdöme måste fällas om Lanes analyser av maktbegreppet och om hans kritik av Easton. Ibland kan applikationen av de från formallogiken hämtade instrumenten kännas en smula tröttnande och de beledsagande angreppen på "offren" tämligen onödiga. Men i allt väsentligt är Lane en skicklig teoretiker med vidsträckt beläsenhet.

Flertalet av hans skrifter på området rör endast indirekt den sökta tjänstens centrala delar. På gränsoområdet

mellan politisk teori och vad Lane själv betecknat som "public administration and public resource allocation" finns emellertid några viktiga undantag, främst "Begreppslabyrinter i Administrativ forskning: om begreppen byråkrati och decentralisering" (1981). Samma gäller beträffande gränsområdet mellan politisk teori och vad Lane kallar "comparative politics". Vad Lane har att säga om autonomibegreppet (främst i artikeln "Some theoretical notes on institutional autonomy", 1977) är ofta skarpsinnigt och bör kunna finna empiriska tillämpningar.

Under de senaste fem åren har Lane producerat en ström av empiriskt orienterade skrifter, mestadels författade tillsammans med annan (eller andra) forskare. Studierna faller i huvudsak inom områdena "higher education", "public administration and public resource allocation" och "comparative politics". Många av skrifterna utgör variationer på samma tema och är varandra starkt överlappande; ändå måste det sägas att produktionsstakten är imponerande.

Kanske har det hela rent av gått lite väl snabbt, kanske skulle förför ha vunnit på en viss återhållsamhet. Lanes empiriskt inriktade studier håller nämligen inte samma genomsnittligt höga standard som hans teoretiska. Bäst är enligt min mening de politiskt-ekologiskt orienterade arbetena inom området jämförande politik, i flertalet fall behandlande de europeiska demokratierna ur skilda synvinklar. Främst bör nämnas "Politics and Society in European Democracies" (manuskript; tillsammans med S Ersson), i vilket författarna ambitiöst nog vill företa "a comprehensive analysis of the interaction between society and politics in the West-European democracies, sixteen countries all in all". Det har blivit en mäktigt volym, där framställningen präglas och i viss mån tynges av mängden av data och tabeller men där många insikter, baserade på inträngande behandling av ett omfattande material, förmedlas. – Inom hithörande område framstår ytterligare några studier som väsentliga: "Ecology of Party Strength in Western Europe" (tills med K Janda och S Ersson), "Public Finance Variations" (tills med S Ersson) samt "Political Stability in European Democracies" (1983, tills med S Ersson).

Det blir i detta sammanhang oundvikligt att beröra frågan om medförfattarnas roll. Från flera utgångspunkter bör förmåga att samarbeta med andra forskare anses meriterande. Samtidigt beror det på omfånget av vederbörande medverkandes insatser hur hundraprocentigt ett arbete kan räknas sökanden tillgodo. Just när det gäller det forskningsområde, som nyss berörts, synes det uppenbart att medförfattarna haft avsevärd betydelse, såväl i teoretiskt som i metodologiskt avseende. Nu kan det hävdas att problemet inte är så stort, eftersom de

politisk-ekologiska arbetena inte är så centrala i relation till professurens ämnesområde. Problemet återkommer emellertid ifråga om bägge de huvudområden, där Lane åberopar för tjänsten mera relevanta, empiriskt orienterade undersökningar, nämligen "higher education" och "public administration and public resource allocation".

Inom det senare fältet har så gott som samtliga verk en eller flera medförfattare och inom det förra det stora flertalet. Mitt intryck är att Lanes roll i många fall varit klart dominerande över medförfattarnas och att medförfattarna ofta svarat för teknisk-statistisk expertis; vissa viktiga undantag från denna "regel" finns dock.

Undersökningarna inom området "högre utbildning" är alldeles särskilt besvärliga att få rätsida på: bedömningen försvaras av att studierna går i varandra, redovisas på skilda språk och framträder med mycket olika grad av popularisering. Av störst intresse i föreliggande sammanhang är "Higher Education and Public Administration" (1983, tills med B Fredriksson). Detta arbete ger en god översikt av den svenska utvecklingen, delvis med utnyttjande av de autonomiresonemang som Lane gärna återvänder till. Framställningen är klar och överskådlig och de resultat, som i slutkapitlet redovisas, med implikationer för olika teoretiska modeller och givna synsätt, äger betydande intresse. Arbetet har ett avsevärt meritvärde. Åtskilligt lättviktigare är "Creating the University of Norrland. Goals, Structures and Outcomes" (1983). Inledningskapitlet om implementationsbegreppet är elegant skrivet men föga integrerat med framställningen i övrigt. Skildringen av de norrländska högskolornas tillkomst är probleminriktad men tränger inte särskilt djupt i analysen.

En särskild plats i Lanes produktion intar det arbete som i olika sammanhang begåvas med skilda titlar men som bl a heter "Higher Education Attitudes" (1983, tills med A Westlund och H Stenlund). Baserad på en enkätundersökning från 1979/80 ger denna studie upplysningar om attityder hos olika kategorier av högskoleanställda: forskare, undervisare och administratörer. Obestridligen förtjänar resultaten uppmärksamhet, de är i vissa delar överraskande. Det kan diskuteras hur centralt undersökningen står med avseende på den sökta professurens ämnesbeskrivning. För min del är jag benägen att tillmäta studien ett inte obetydligt meritvärde.

En lång rad skrifter faller inom det fält som Lane betecknar som "public administration and public resource allocation" (många av dem författade tillsammans med en eller flera av T Magnusson, H Stenlund och A Westlund). Ett flertal överlappningar finns och vissa av de i publikationslistan upptagna numren är populariserade versioner av originalartiklar. Enligt min åsikt är vissa av

uppsatserna förtjänstfulla, medan andra är påfallande deskriptiva och i några fall triviala. Också där teknisk skicklighet demonstreras vid analysen (och tekniken är i vissa fall synnerligen avancerad), frågar sig läsaren ofta, både om de studerade problemen verkligen är de ur politisk-administrativ synvinkel mest intressanta och om de politiskt intressanta problemen bäst belyses med den valda infallsvinkeln. Av störst värde synes mig de uppsatser vara, där Lane översiktligt och kritiskt granskar teorier och modeller. Dit hör "Eight propositions concerning public resource allocation" (1979) och "Homo Economicus och Homo Politicus: en kritik av beslutsteorier om offentlig resursallokering" (1981, tills med A Westlund och H Stenlund). Av relevans i föreliggande sammanhang är vidare "Kommunkostnadsindex – en utvärdering" (1983, tills med T Magnusson) samt "State Control and Local Autonomy" (1982, tills med T Magnusson).

Som avrundning kan framhållas att Lane med stor framgång utnyttjar sin vetenskapsteoretiska kompetens, såväl i analyser av centrala begrepp i statsvetenskapen som i undersökningar av enskilda författares uppsättning av verktyg. Hans empiriskt orienterade studier är mångfasetterade men ojämna. I sin forskning tar han gärna upp viktiga problem i pågående internationell diskussion; detta gäller även ifråga om de delar av hans produktion som har störst relevans för den nu aktuella professuren.

Jag går så över till uppgiften att rangordna de sökande.

Vad först beträffar Dellenbrant finner jag, med all respekt för hans i stora delar utmärkta sovjetforskning, att han i denna konkurrens måste sättas klart efter sina medtävlare. Varken kvantitativt eller kvalitativt når Dellenbrant i sin produktion upp till Gustafssons eller Lanes nivå.

Återstår den besvärliga jämförelsen mellan Gustafsson och Lane. Bägge har sina tydliga svagheter; dessa väger dock, i den omfattande produktionen, förhållandevis lätt mot de många förtjänsterna. Gustafsson och Lane är båda väl kompetenta till den sökta professuren; ett konstaterande som det självfallet är en utomordentlig glädje för mig att kunna göra.

Gustafsson har sin främsta tillgång i behärskandet av de empiriskt orienterade teknikerna, i den omsorgsfulla planläggningen av omfattande undersökningar och i det säkra fullföljandet av stora projekt. Flera av hennes undersökningar har direkt relevans för professurens ämnesområde, så som detta formulerats i ämnesbeskrivningen. Främst gäller detta arbeten, som berör kommunala problem och frågor om relationer mellan beslutsnivåerna. Även avhandlingen bör räknas som en klar merit i sammanhanget. Som teoretiker kan Gustafsson inte

mäta sig med Lane, även om hennes senare uppsatser, särskilt de som knyter an till decentraliseringstemat, vittnar om en betydande fördjupning.

Lanes styrka ligger på den allmänna politiska teoriens område, varvid bör betonas att han gjort utmärkta insatser också inom administrativ teori. Flera av de teoretiska uppsatserna, större och mindre, är av hög internationell klass. Som empiriker är Lane ojämn och klart underlägsen Gustafsson, även om flera av de senaste årens arbeten innebär framsteg. Mest tillfredsställande är studierna inom området jämförande politik men också vissa av arbetena om högre utbildning och om budgetering är av god kvalitet. Problemen är dels att medförfattarnas roll i många fall synes avsevärd, dels att flera väsentliga arbeten endast har indirekt relevans för tjänstens ämnesområde.

Sammanfattningsvis kan man säga att Gustafssons bästa arbeten faller centralt inom tjänstens ämnesområde, medan Lanes bästa arbeten faller utanför eller jämförelsevis perifert inom området. Jag tillmäter denna omständighet en avgörande vikt. Om det hade varit fråga om en professur i politisk och administrativ teori, hade Lane varit given etta. Om det gällt en professur i offentlig förvaltning, utan inskränkning, hade läget varit jämnare. När det nu är fråga om en professur i offentlig förvaltning, särskilt regional politik och förvaltning, synes det mig uppenbart att Gustafsson skall ges företräde.

Jag förklarar sålunda Gustafsson och Lane kompetenta till den sökta professuren i offentlig förvaltning, särskilt regional politik och förvaltning, och uppför dem i följande ordning:

- 1) docent Gunnel Gustafsson,
- 2) docent Jan-Erik Lane.

Pär-Erik Back

*Samhällsvetenskapliga fakulteten
Tjänsteförslagsnämnden
Umeå universitet
Umeå*

Som särskild ledamot i tjänsteförslagsnämnden vid upprättande av förslag till innehavare av den ledigförklarade professuren i offentlig förvaltning, särskilt regional politik och förvaltning får jag härmed avge följande utlåtande.

Kvarstående sökande är docenterna Jan Åke Dellenbrant, Stockholm/Uppsala samt Gunnel Gustafsson och Jan-Erik Lane, båda Umeå.

Två omständigheter gör ärendet komplicerat och svårbedömbart. För det första ämnesrubriceringen och äm-

nesbeskrivningen. Professuren är en professur i offentlig, alltså statlig och/eller kommunal förvaltning. Men den är därutöver inriktad på regional politik (inte regionalpolitik?) och regional förvaltning, alltså närmast läns- och landstingsnivå.

Ämnesbeskrivningen preciserar tjänsten så till vida att det sägs att den skall ha statsvetenskaplig inriktning. Förvaltningen och förvaltningsförfarandet skall ses ur ett politiskt perspektiv. Sedan står inte innebörden av den följande meningen i ämnesbeskrivningen klar för mig. "I första hand ses förvaltningsorganen som verkställare av beslut fattade av folkvalda församlingar på nationell, regional och lokal nivå och i andra hand som aktörer i den process som leder fram till politiska beslut". Vari består motsättningen mellan det som ställs i första hand och det som ställs i andra hand? Den följande meningen är en exemplifiering och därför mindre betydelsefull. Det andra stycket i ämnesbeskrivningen för till skillnad mot ämnesrubriceringen fram "relationen mellan nationell, regional och lokal nivå".

Om man strängt håller sig till ämnesrubriceringen "särskilt regional politik och förvaltning" är det nog tveksamt om någon av de sökande är kompetent. Med hänsyn till "luftigheten" i ämnesbeskrivningen finner jag mig dock nödgad att ha en mera vid syn på vad som kan anses som kompetensgivande. Jag har sålunda betecknat som liggande inom professurens ram även Dellenbrants doktorsavhandling om diskussionen i Sovjetunionen under 1960-talet om ekonomiska reformer, Gustafssons skrifter om politisk socialisation och Lanes samtliga teoretiska arbeten. Att Dellenbrant i allt väsentligt sysslat med Östeuropa är på intet sätt ett minus. Däremot ligger Lanes produktion i komparativ politik utanför ramen. Den är dock enligt min mening, förutsatt att den är av god kvalitet och att kompetens i övrigt föreligger, att betrakta som en komplementär merit i sammanhanget.

Den andra omständigheten som är besvärande är att samtliga sökande – minst Dellenbrant och mest Lane – har medförfattare. Vad Lane beträffar är det fråga om den övervägande delen av den empiriskt inriktade produktionen. Dellenbrant har på ett föredömligt sätt angivit vad hans medförfattare står för. Gustafsson lämnar inga upplysningar såvitt angår en betydelsefull del, nämligen skrifterna tillsammans med J J Richardson. Lane har knappast givit ett ord till vägledning. Som enbart ledamot av tjänsteförslagsnämnden har jag inte kunnat avkräva de sökande en självdeklaration. Det vore emellertid enligt min mening lämpligt om nämnden gjorde det. I det läge vari jag befinner mig har jag inte kunnat göra på annat sätt än att jag bedömt skrifterna med medförfattare som om de helt och hållet vore skrivna av resp sökande.

För att inte bli missförstådd vill jag tillfoga att med den "projektinriktning" som kännetecknar och rimligen bör känneteckna samhällsvetenskaplig forskning av i dag är det naturligt med medförfattare. Men jag erinrar om stadgandet i högskoleförordningen 8:35 andra stycket att vetenskaplig avhandling som har författats av två eller flera personer gemensamt får godkännas som doktorsavhandling för sådan författare vars insatser kan särskiljas.

Jan Åke Dellenbrant är född 1946. Han avlade fil mag-examen 1968 (kompletterad 1970) med tre betyg i vardera ryska språket, statskunskap och historia samt med två betyg i nationalekonomi. Han blev filosofie licentiat 1971 i statskunskap och filosofie doktor 1972 i samma ämne.

Dellenbrant kan uppvisa en omfattande tjänstgöring som lärare och forskare. Han började sin tjänstgöring vid Statsvetenskapliga institutionen vid Uppsala universitet 1968 som amanuens, blev från och med den 1 januari 1971 extra universitetslektor (först som vikarie) och var under tiden 1 juli 1974–30 juni 1977 studierektor vid institutionen. Han kom sedermera att knytas även till avdelningen för öststatsforskning. Han har vikarierat i sammanlagt tre år på professuren i öststatsforskning och var också tidvis forskarassistent vid avdelningen. 1978 förordnades han till docent i statskunskap, särskilt öststatsforskning. Han har sedan 1977 även varit anställd vid Stockholms universitet och tjänstgjort som forskarassistent, docent och forskare. Han har varit ansvarig för planering och ledning av ett antal större forskningsprojekt. Han har en bred utlandskännedom och har besökt vetenskapliga institutioner i Sovjetunionen och Polen samt institutioner och forskningsinstitut i Amerika och Västeuropa med inriktning på östblocket.

Med sin gedigna både akademiska och militära utbildning i ryska språket var det naturligt för Dellenbrant att inrikta sig mot politiken i öststaterna. Hans doktorsavhandling, (11) *Reformists and Traditionalists, a Study of Soviet Discussions about Economic Reform 1960–1965* (1972 – 166 s), avser den interna diskussionen i Sovjetunionen mot slutet av Krusjtjevs tid och början av Brezjnev-epoken om det ekonomiska systemet. Materialet är begränsat till artiklar och inlägg i tidningar och ekonomiska tidskrifter, men förf tar självfallet också upp de uttalanden i ämnet som gjordes av de ledande politikerna. En grupp diskussionsdeltagare som står i förgrunden är företrädarna för den ekonomiska vetenskapen, bland dem Kantorovich, Leontyev, Liberman och Nemchinov.

Dellenbrant delar in debattörerna i olika skolor, den matematiska skolan, Liberman-skolan och traditionalisterna. Framför allt Liberman-skolan pläderade för en

ökad dekoncentrering och en ökad plats för vinstintresset inom ekonomin. Traditionalisterna motsatte sig detta. Den ekonomiska reform som beslöts 1965 efter Krusjtjevs fall och som bär Kosygin's prägel, betecknas av förf som en syntes, på en gång en ökad dekoncentrering med större vikt vid vinsten och en ökad centrering.

Boken är lättläst och rör ett intressant ämne. Någon djupare analys möter man dock inte. I allt väsentligt är det fråga om en omsorgsfull redogörelse för själva debatten, en redogörelse som här och var avbryts av reflektioner av förf. I ett avslutningskapitel lämnas en välskriven sammanfattning. Förf tar härvid också ställning till den sk konvergensteorin, dvs den teori som säger att Sovjetunionen närmat sig västvärldens ekonomiska system, liksom västvärlden närmat sig det sovjetiska. De ryska ekonomerna, som i och för sig var väl bevandrade i västvärldens ekonomiska vetenskap, tog energiskt avstånd från teorin och Dellenbrant är benägen att hålla med dem. Frågan är kanske till sist inte särskilt intressant från vetenskaplig synpunkt, därför att svaret blir beroende av hur man definierar så värdefullade ord som kapitalism och socialism.

Dellenbrants huvudarbete är (15) *Soviet Regional Policy, a Quantitative Inquiry into the Social and Political Development of the Soviet Republics* (1980 – 192 s). Rubriken är i varje fall för en svensk läsare missvisande så till vida som boken inte innehåller en analys av den sovjetiska regionalpolitiken utan studerar de faktiska skillnaderna mellan de 15 republikerna. Rubriken är däremot rättvisande i sitt understrykande av att det är fråga om en kvantitativ undersökning. Denna bygger på ett mycket stort material, huvudsakligen hårddata. Dellenbrant har själv haft hjälp med datainsamlingen liksom med datakörningarna men själv är han väl bevandrad i de tekniker han använder som regressionsanalys och faktoranalys.

Man kan sätta vissa frågetecken för uppläggnings och material. Analysenheterna är de 15 republikerna. Men dessa är väldigt olika i fråga om yttorlek och folkmängd. Den ryska republiken (RSFSR) omfattar mer än $\frac{3}{4}$ av arealen och har åtskilligt mer än hälften av folkmängden. Är analysenheterna lämpade för en jämförelse? Man kan också ställa sig frågande till den sovjetiska statistikens användbarhet. Mäter den alltid vad den säger sig mäta? Förf gör gällande att den är "quite satisfactory" för en jämförelse republikerna emellan.

Inledningsvis diskuterar Dellenbrant "teoretisk infalls-vinkel" och väljer vad han kallar teorierna om modernisering (kända från studier om u-länderna). Ett viktigt led är teorin om social mobilisering och politisk rekrytering. Modernisering leder till ökad mobilisering. Dellenbrant ställer upp tre hypoteser, nämligen (1) Modernise-

ringsnivån har genomgående höjts i Sovjetunionen sedan 1950-talets mitt. (2) Det har skett en utjämning mellan republikerna. (3) Det finns ett positivt samband mellan socio-ekonomisk utveckling (social mobilisering) och politisk rekrytering.

Dellenbrant finner hypotes 1 bekräftad. Något annat var väl inte heller att vänta. Hypotes 2 finner han falsifierad. Skillnaderna mellan republikerna har inte utjämnats. Även det resultatet är väl knappast oväntat. Hypotes 3 stämmer, om man bortser från de baltiska republikerna, där dock förhållandena är något avvikande.

Dellenbrant har förvisso gett oss en insikt i skillnaderna mellan de olika Sovjetrepublikerna. Jag skall här inte gå in på urvalet av indikatorer för att mäta modernisering och social mobilisering utan begränsa mig till en kommentar till de orsaksförklaringar han för fram. Ekonomisk utveckling och utjämning mellan republikerna kan väl vara ett mål men det kan finnas andra och kanske mera grundläggande mål för Sovjets politik, vilka styr investeringar och satsningar av olika slag och på olika håll i landet, t ex säkerhetspolitiska och militärstrategiska. Även hänsynen till olika befolkningsgrupper och nationaliteter torde spela in. Boken är att betrakta som ett framsteg i förhållande till doktorsavhandlingen men man saknar även här en djupare analys av sammanhangen.

Till "Soviet Regional Policy" an knyter en rad andra skrifter, några publicerade dessförinnan som (13) *Regional Differences in Political Recruitment in the Soviet Republics* (European Journal of Political Research, 1978 s 181–201), andra därefter. Av de senare bör här nämnas (27) *Nationaliteter och regionalpolitik i Sovjetunionen* (Bidrag till öststatsforskningen, vol 10 nr 1 s 111–143 – 1982). Den kan sägas komplettera "Soviet Regional Policy" med sin analys hur nationalitetspolitiken och regionalpolitiken förhåller sig till varandra. Områden med markant rysk befolkning har gynnats. Av intresse är vidare (26) *Soviet Regional Planning, some Theoretical Considerations* (1982, stencil 21 s), en skrift som är uppslagsrik.

I stencil föreligger även (30) *Den sibiriska utmaningen, en studie av regionala förvaltnings- och planeringsproblem i Sovjetunionen* (1983, 161 s). Den innehåller mycket stoff som återkommer från tidigare skrifter. Nytt är uppföljningen med den elfte femårsplanen vid den 26 partikongressen och utfallet de två första åren 1980 och 1981. Titeln den sibiriska utmaningen är något missvisande, därför att diskussionen i regel förs på republiknivå och Sibirien ingår som en del av RSFSR.

Dellenbrant står även bakom en FOA-rapport från september 1981 med titel (25) *Teknologisk utveckling i Sovjetunionen* (148 s). Dellenbrant har varit projektledare och Adam Perłowski har skrivit rapporten frånsett

några sidor.

Dellenbrant har tagit ett steg utanför Sovjetunionens gränser med (28) *Polens partisystem – kontinuitet och förändring* (Statsv tidskr 1982 s 48–51). Han ger en översikt och har vissa reflektioner om utvecklingen. Artikeln har kritiserats i Statsv tidskr 1983 av Edith Mägiste.

Förutom östblocket har Dellenbrant även intresserat sig för Kooperationen. På detta fält föreligger ett par skrifter. I (18) *Kooperativ demokrati, en jämförande studie av styrelseformer och medlemsdeltagande i några kooperativa föreningar* (Stockholmsinstitutionens forskningsrapporter 1979:2, 120 s jämte appendix) redovisas resultaten från en enkät till två konsumföreningar, två HSB-föreningar och två LRF-föreningar i Västmanlands län. Resultaten är intressanta. Till denna forskningsrapport an knyter (20) *Elites of Gatekeepers: Democratic and Oligarchic Tendencies in Swedish Cooperative Organizations* (Statsv tidskr 1980 s 235–43; tillsammans med Victor Pestoff). Huvudrapporten på området är (23) *Förenings- och företagsdemokrati, två vägar till ekonomisk demokrati*, en studie utförd på uppdrag av kooperationsutredningen (Ds I 1981:13, 85 s). Diskussionen av de olika demokratibegreppen förefaller mig något suddig. Förf kommer även in på styrelserepresentationslagen, MBL och löntagarfonderna. Rapporten är lättläst om än mycket översiktlig.

Till ansökningshandlingarna har Dellenbrant fogat även ett antal recensioner, några tillkomna som resultat av fakultetsopponentsuppdrag, samt en god lärobok om (12) *Politik i Sovjetunionen* (2 uppl 1982 – 142 s). Vissa avsnitt i läroboken har skrivits av Mats Bäck.

Dellenbrant gör intryck av att vara en energisk, uppslagsrik, tekniskt förfaren forskare. Hans huvudintresse har varit östblocket – ekonomi och regionala skillnader i Sovjetunionen. Hans huvudarbete är Soviet Regional Policy. Han skriver väl. Stundom har han en benägenhet att förenkla. Det är att förvänta att han i kommande arbeten kan nå en djupare analysnivå.

Gunnel Gustafsson är född 1943. Hon avlade fil kand-examen 1967 med två och ett halvt betyg i nationalekonomi, ett betyg i pedagogik och tre och ett halvt betyg i statskunskap. Hon blev filosofie licentiat i statskunskap 1970 och disputerade i samma ämne 1972.

Gustafsson har en omfattande tjänstgöring som lärare och forskare. Hon började sin tjänstgöring vid Statsvetenskapliga institutionen i Umeå 1966 som amanuens, var sedan ett par års tid anställd vid Kommunalforskningsgruppen för att senare åter knytas till Umeå som universitetslektor och som forskarassistent samt, efter

att 1976 ha antagits som docent, även som docent och vikarierande professor. Hon har tjänstgjort som studierektor något mer än ett år och som prefekt i två och ett halvt år. Sedan 1980 innehar hon en forskartjänst vid Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet i decentralisering av politisk makt. Hon har varit ansvarig för planering och ledning av större forskningsprojekt. Hon är ledamot av Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet och av prioriteringsgrupp inom Riksbankens jubileumsfond. Hon har breda internationella kontakter inom ämnet.

Sina bifogade skrifter har Gustafsson indelat i fyra grupper nämligen: (1) Local policy and local government reforms, (2) Political socialization and recruitment to political posts, (3) Urban planning and (4) Public policy and implementation. Viss överlappning mellan grupperna föreligger av naturliga skäl, men jag följer indelningen.

(1) *Local Policy and Local Government Reforms (nr 1–8)*

Gunnel Gustafsson knöts som licentiat till kommunalforskningsgruppen och fick inom denna till uppgift att från kommunaldemokratisk synpunkt analysera vissa konsekvenser av kommunblocksreformen. Hon utgick från förändringarna inom förtroendemannakåren, och resultaten av sitt arbete presenterade hon i sin licentiatavhandling (1) *Blockreformens inverkan på förtroendemannakårens storlek och sammansättning, en studie av den 1962 beslutade blockreformens inverkan på förtroendemannakårens storlek och sammansättning i blockkommunerna Västerås, Skellefteå, Avesta, Olofström, Vara och Haparanda* (stencil – 1969, 165 s förutom bilagor). Titeln ger inte full rättvisa åt Gustafssons insats. Hon har undersökt även annat, bl a förtroendemannakårens attityder till blockreformen.

Titeln anger det kommunurval som Gustafsson bygger på, i huvudsak kommunalforskningsgruppens sk F-urval. Det är fråga om sådana blockkommuner som var färdigbildade (eller i två fall i huvudsak färdigbildade) den 1 januari 1967. Förf jämför läget före den 1 januari 1967 i de tidigare sammanlagt 25 kommuner, som bildade de sex blockkommunerna med läget i dessa blockkommuner efter sagda datum. Materialet består förutom av sedvanliga förtroendemannaförteckningar av en omfattande enkät våren 1967 till nämnda population. Med utgångspunkt från kommunalforskningsgruppens systemanalytiska, förklarande ansats analyserar förf sitt material med stor omsorg och god teknisk färdighet. De frågor hon ställer och de hypoteser hon formulerar är "kloka" om än många. I sina slutsatser iakttar hon vederbörlig försiktighet. Förf visar bl a att förtroendemannakåren minskade med omkring 60 %, att den relativa

andelen kvinnor sjönk, att genomsnittsåldern ökade och att det relativa antalet högutbildade ökade. Resultaten var väl för den initierade knappast överraskande men kom att uppmärksammas och spela en icke oväsentlig roll i den fortsatta diskussionen om den kommunala självstyrelsen och den kommunala demokratin.

Materialet till avhandlingen insamlades våren 1967, kort efter kommunsammanslagningarna, och det är givet att långtidseffekterna kan vara andra än de genast observerade. Det är därför värdefullt att Gustafsson en tid framåt bevakade frågan. Bl a tillställde hon förtroendemännen i Skellefteå ytterligare en enkät 1970. Hon redovisade sin bevakning i: (2) *Vad tycker de kommunala förtroendemännen om kommunsammanslagningen?* (Politik 1971:1 s 1–44), (3) *Tid och politik* (Statsv tidskr 1971 s 384–92) och (4) *Vem styr i storkommunen?* (Politik 1973:3 16s). Bilden blir mera nyanserad, minusposterna i vissa fall nedtonade, men grundtonen är densamma.

Till frågan om förtroendemannakårens sammansättning återkommer Gustafsson i de översiktliga och engelskspråkiga (6) *Local Government Reform in Sweden* (1980 – 189 s) och (8) en artikel med samma titel i "Local Government Reform and Reorganization" (ed A B Gunlicks, 1981 p 76–92). Boken liksom artikeln ger en förtjänstfull översikt av kommunblocksreformen och en likaledes förtjänstfull sammanfattning av forskningsresultaten på området. Någon gång förefaller det mig som om förf haft för bråttom. Och jag tycker att definitionen av begreppet "local self-government" knappast är klargörande för vare sig en utländsk eller en inhemsk läsekrets. I samband med indelningsreformerna har det talats mycket om hotet mot den kommunala självstyrelsen. Någon gång bör det dock få sägas, att det övervägande antalet landskommuner före 1952 gjorde praktiskt taget endast vad de var skyldiga till enligt speciallagarna och alltså sällan utnyttjade sin allmänna kompetens enligt kommunallagen. Att ett par stora kommuner (helt olagligt) drev egna universitet är en annan sak och har för övrigt inget med den allmänna kompetensen att göra. Sin goda orientering om motsvarande förhållanden i de övriga nordiska länderna har Gustafsson visat i (7) *Modes and Effects of Local Government Mergers in Scandinavia* (West European Politics 1980 s 339–57).

(2) *Political Socialization and Recruitment to Political Posts* (nr 9–14)

Gustafsson kom därefter att ingå i ett forskningsprojekt vid Statsvetenskapliga institutionen i Umeå, vilket rubricerades som "Strukturumvandling och politiskt beslutsfattande" och som presenterats i en skrift med samma titel (5). Vad projektet inriktade sig på var alltså den viktiga frågan hur strukturumvandlingen påverkade det

politiska systemet i expanderande, stagnerande och retardierande administrativa enheter. Det var alltså kommunerna som utgjorde forskningsobjektet, och man utvalde tre ungefär jämnstora kommuner, Upplands-Bro (expanderande), Ovanåker (stagnerande) och Jokkmokk (retarderande). Gustafsson svarade inom projektet för den politiska socialisationen och presenterade sina forskningsresultat i sin doktorsavhandling (9) *Strukturumvandling och politisk socialisation* (1972 – stencil 107 s förutom bilagor).

Syftet med undersökningen är, som förf skriver (s 57), att fastställa eventuella samband mellan å ena sidan förändringstakt och förändringskaraktär och å andra sidan politiska värderings- och handlingsmönster. Hon frågar sig hur strukturumvandlingen inverkar på barnens, föräldrarnas och lärarnas politiska kultur och på skillnader mellan föräldrar och barn i detta hänseende samt vidare på det inflytande som föräldrar, kamrater, lärare, undervisningen och massmedia utövar på barnen. Data inhämtades genom en enkät till ett urval av föräldrar, barn och lärare i de tre kommunerna. Resultaten är klart intressanta. Det finns signifikanta samband mellan strukturumvandling och politisk socialisation.

Analystekniken är densamma som i licentiatavhandlingen. Men man märker att förf nu är en rutinerad forskare på området, framställningen är värdad och resultatredovisningen mönstergill. Förf är även mera teori-intresserad. Hon väljer som utgångspunkt David Easton's systemanalytiska inriktning, kritiserar denna på vissa väsentliga punkter och presenterar egna uppslag. Doktorsavhandlingen är tvivelsutan Gustafssons tyngst vägande arbete.

Resultaten från arbetet med doktorsavhandlingen har Gustafsson – i vissa fall med tillförande av nytt material och ytterligare synpunkter – presenterat i den sammanfattande rapporten från forskningsprojektet (5) *Strukturumvandling och politiskt beslutsfattande* (Politik 1974:1 – 31 s, tills med andra), i (10) *Environmental Influence on Political Learning* (in: R G Niemi, ed, *The Politics of Future Citizens*, 1974 – pp 149–166), i (12) *Social Background and Social Ambitions as Socialization Factors* (in: *Different Aspects of Political Socialization*, 1981 pp 225–248) och i (14) *Ungdom och politik* (Tvärsnitt 1981 s 33–38). Gustafsson har på socialisationsområdet ingått i ett par internationella projektgrupper. Nr 12 är ett utflöde av en sådan grupp. Ett utflöde av en annan grupp är (13) *Some Comments on "A Preparatory Note for a Cross-National Study of Children's Perception of What is Political"* (1973 – stencil, 7 s).

Gustafsson har även intresserat sig för politisk rekrytering i Sverige och därmed kommit in på ett lika aktuellt som känsligt område. Hon frågar sig: "Hur sker för närvarande urvalet av personer till politiska poster i

Sverige? Vilka tendenser kan iakttagas till förändringar i rekryteringsprocessen? Vilka återverkningar kan pågående samhällsförändringar (reformer) få på rekryteringsmekanismerna?" Hon arbetar med en slags cost-benefit modell. Vissa preliminära resultat har publicerats i (11) *Rekrytering till politiska poster i Sverige* (Politik 1975:3, 31 s).

(3) *Urban Planning* (nr 15–27)

Som framgår av Gustafssons redogörelse för sin vetenskapliga och pedagogiska verksamhet var hon 1978–80 anställd vid det av Byggforskningsrådet stödda, stora tvärvetenskapliga projektet "Den Kommunala Planläggningen och Planeringen" (KPP). Till ansökningshandlingarna har Gustafsson fogat 10 rapporter från projektet. Samtliga projektmedarbetare har medverkat i samtliga rapporter men Gustafsson anger att vissa rapporter är "i högre grad än andra präglade av" hennes "bidrag. Detta gäller i nämnd ordning" – ansökningshandlingarnas numrering – 26, 19, 21, 20 och 22. Nr 26 handlar om grundläggande begrepp och frågeställningar i en vetenskap om kommunal planering.

Rapporterna kan karakteriseras som kvalificerat utredningsarbete. Något större tyngd har (15) *Några synpunkter på kommunal planering och flexibilitet* (i: Festskrift till Pär-Erik Back, 1980, s 191–217). Uppsatsen inleds med en diskussion om begreppet kommunal planering, redogör därefter för förekomst av planer i de åtta urvalskommunerna i projektet, analyserar sedan motsatsparet planbundenhet – flexibilitet för att sluta med några rekommendationer. Temat återkommer i konferensföredraget (16) *Kommunernas perspektiv på samhällsplaneringen* (i: K Abrahamsson, ed, Den gränslösa samhällsplaneringen, 1980, s 155–167). I sammanhanget återoppar Gustafsson även den korta översikten (17) *Nya former för medborgarinflytande i kommunal planering* (i: Ö Wikforss & K Fridell, eds, Medborgarinflytande i kommunal planering, 1981, s 17–26).

4) *Public Policy and Implementation* (nr 28–42)

Under denna rubrik har sammanförts en rad ganska skiftande skrifter. Några har karaktären av utredningar eller översikter och har medförfattare. Detta gäller nr 28–31. Blå har kommunalråden studerats.

Planering och planbeslut har blivit allt vanligare och detta har fört Gustafsson över på mera allmänna reflektioner angående sambandet mellan politikformulering och politikförverkligande. Hon har därvid samarbetat över landets gränser, främst med J J Richardson. Tillsammans med denne står hon för (32) *Concepts of Rationality and the Policy Process* (European Journal of Political Research, 1979, pp 415–436) och (33) *Post-Industrial Changes in Policy Style* (Scandinavian Political

Studies 1980 pp 21–37) samt tillsammans med Richardson och G Jordan för (35) *The Concept of Policy Style* (in: J J Richardson, ed, Policy Styles in Western Europe, 1982 pp 1–16). De tre uppsatserna överlappar varandra i betydande grad. Olika rationalitetsmodeller och rationalitetsbegrepp diskuteras och ett något varierande schema av policy-styles presenteras. Det finns en tes att politiken håller på att ändras från mera issue-orienterad till metapolitik, symbolpolitik, placebo-politik, alltså politikerna fattar beslut som inte är avsedda att förverkligas. Det politiska systemet har blivit "overcrowded" på grund av intresseorganisationernas allt intensivare inblandning och likaledes inblandning från gräsrotsgrupper. Risk föreligger att beslutsapparaten blir överansträngd och inte kan fungera.

Under eget namn kommer Gustafsson tillbaka till problematiken i en rad skrifter. I ett förord till (37) *Symbolic and Pseudo Policies as Responses to Diffusion of Power* (stencil – 35 s – numera publicerad i Policy Sciences) spikar för sina teser: "Democratic welfare states are increasingly characterized by uncertainty, complexity and often changing divisions of labor between actors and agencies. The main functional answer to such diffusion of power is an increase of symbolic and pseudo policy ingredients. This means that many policies are either not intended to be fully implemented or characterized by unsatisfactory usage of 'available' knowledge regarding preconditions for implementation". O (36) *From Issue to Metapolitics – the Case of Sweden* (World Policy 1983 pp 20–34) exemplifierar hon sin tes med den svenska planlagstiftningen. Exemplet är enligt min mening inte särskilt belysande. I (39) *Strategier för decentralisering* (stencil 12 s) är hon ute i ett för henne angeläget ärende. Hon menar att det är nödvändigt att "vitalisera de lokala partiorganisationerna. Om inte utvecklingen skall leda till missnöje och politikerförakt är det nödvändigt att finna beslutsformer som gör det möjligt att åstadkomma en avvägning mellan å ena sidan väljarnas rimliga krav på ofta återkommande omprövning och å den andra ekonomiskt motiverade krav på långsiktigt bindande beslut". Ett budskap framför hon även i (40) *Några tankar om korporatismen* (stencil – 4 s, 1982), där hon vill slå vakt om allmänintresset.

En del av de ovan nämnda skrifterna sägs ha producerats inom projektet "Decentralisering av politisk makt". *Några preliminära resultat* från detta projekt presenteras i (41) *Politik* 1983:1 (16 s). Gustafsson listar där ånyo sina teser: (1) Politiken blir mindre åtgärdsinriktad. (2) Beslutsunderlaget blir mindre faktabaserat. (3) De politiska besluten blir mindre reella och mer pseudo- eller symbolinriktade. (4) Vägen från politiskt beslut till förverkligande blir längre och mer osäker.

I sammanhanget bör även nämnas att Gustafsson till-

sammans med Erwin Hargrove och Richard Elmore skrivit en översiktlig och bra artikel (38) *Comparing Implementation Processes in Sweden and the United States* (stencil 43 s).

De många skrifterna om meta-politik gör av naturliga skäl ett något rörigt intyck och upprepningar förekommer i mycket stor utsträckning. Detta är emellertid i och för sig inte anmärkningsvärt, därför att de har tillkommit under en utdragen forskningsprocess.

Det är då välkommet att Gustafsson vill knyta ihop trådarna i ett mer samsamfattande arbete. Ett utkast till ett sådant föreligger i (42) *Limits to National Governing Capacity – New Trends in Swedish Policy-Making*. I föreliggande skick (allt i stencil) består utkastet av följande delar: Inledning (9 s). Kap 1. How to approach problems regarding national governing capacity? (Här hänvisas till nr 41). Sedan följer tre case studies. Kap 2. The village of Norum (26 s – avser utbyggnaden av Norum i Robertsfors kommun). Kap 3. The Kolbäck road (ej med). Kap 4. Master planning in Sweden and Norway, (26 s – en jämförelse som grundar sig på Stokke kommun i Norge och Robertsfors kommun i Sverige, båda med omkring 8000 invånare). Kap 5. More meta-policy (här hänvisas till nr 36). Kap 6. Long-term professionalism is replaced by what? (5 s). Kap 7. Trends towards symbolic and pseudo policies (här hänvisas till nr 37). Kap 8. New steering strategies (10 s). Kap 9. An emerging new rationale (5 s). Vad nr 42 ger utöver de tidigare publikationerna är egentligen endast de två fallstudierna.

Gunnel Gustafsson har otvivelaktigt gett sig in på ett spännande och i många sammanhang uppmärksammat område. Politiken av i dag är, menar hon, av meta-, pseudo- eller symbolkaraktär. Det blir allt svårare för politikerna att styra ett land. Ramarna blir vidare. Intresseorganisationerna har framtvingat en förhandlingspolitik liksom de utoparlamentariska grupperna. Gustafsson är kritisk mot intresseorganisationerna och de framskjutna positioner hon menar de fått genom den senaste arbetsrättsliga lagstiftningen. Hon gör rekommendationer.

Det hela är ännu så länge fragmentariskt. Det torde dock vara på sin plats med några reflektioner. Gustafsson utgår från den tidigare "idylliska" Sverige-bilden (alltså inte der Spiegels), ett land som är präglad av the middleway, av the politics of compromise, ett land där SAF-ordföranden och LO-ordföranden kan kussa runt i USA tillsammans och gemensamt berätta om hur fint det fungerar på arbetsmarknadsområdet. Jag tror att den bilden är i grund och botten lika falsk som der Spiegels. Ramarna har säkerligen vidgats men vilda ramar är inte något nytt påfund. Ett belysande exempel är kommunallagens beskrivning av kommunernas allmän-

na kompetens, ett stadgande som förf berört i olika sammanhang. Jfr vidare Henrik Hessler, Ett spörsmål om lagstiftning inom fastighetsrätten (Svensk Juristtidn 1957 s241 ff). Jfr även diskussionen om fullmaktslagstiftningen. Att utfallet ofta blir ett annat än det avsedda är ej heller en ny företeelse. Gustafsson väljer i stor utsträckning sina exempel från plan- och byggnadslagstiftningens område. Jag kan försäkra henne att även om hon går tillbaka i tiden och sätter "spaden i jorden" på detta område, så kommer hon att finna motsvarigheter till Robertsforsmodellen. Organisationernas maktställning har det klagats på långt tidigare. Sålunda kunde Andersson i Rasjön redan 1939 säga ifrån i riksdagen, att det inte fick "vara svenska arbetsgivareföreningen och landsorganisationen, som" bestämde "taktan för lagstiftningsarbetet här i landet" (AK 1939:12 s 10f).

Anledningen till det nuvarande tillståndet är enligt min mening till stor del att söka i den statsfinansiella situationen. Den endast skymtar i Gustafssons framställning. Åren närmast efter andra världskrigets slut präglades av att det var flod i statskassan. Den offentliga sektorn, särskilt transfereringarna, kunde expandera. Det var reformernas tid. Sedan avstannade tillflödet och expansionen för att därefter vända. När besparingarna sättes in, börjar hästarna att bitas och det kan då vara en bekväm metod att regeringen överlåter ansvaret för besparingarna åt underordnade myndigheter (jfr SOU 1983:39) eller åt kommunerna. Vi får då en annan politik, kalla den eventuellt metapolitik, men jag utgår från att förf, när hon presenterar sina resultat i bokform, har en mycket mer ingående diskussion av begreppen meta-, pseudo- och symbolpolitik.

Gunnel Gustafsson är en energisk, uppslagsrik och effektiv forskare, präglad av gott omdöme. Hon är främst empiriker. Sin förnämsta insats har hon gjort inom området social mobilisering. Även när det gäller kommunblocksreformen har hon gjort uppmärksamma insatser. Hon är nu inne på ett spännande område men resultaten är tills vidare fragmentariska.

Jan-Erik Lane är född 1946. Han avlade fil kand-examen 1967 med tre och ett halvt betyg i både historia och statskunskap samt sedermera ett och ett halvt betyg i nationalekonomi respektive praktisk filosofi. Han blev filosofie licentiat i statskunskap 1973. Han var amanuens vid Statsvetenskapliga institutionen i Umeå 1969–70 och blev docent i ämnet 1975. Han har vikarierat på professur 1976 och är sedan 1981 knuten till Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet som forskare i förvaltningskunskap, särskilt politologisk analys av offentlig administration. Han var 1977–81 föreståndare för Center for Administrative Studies (CAS) i Umeå.

Han har varit ansvarig för planering och ledning av ett antal större forskningsprojekt. 1975–76 var han visiting scholar vid University of California, Berkeley och 1982 var han visiting professor vid Northwestern University, Evanston. Sedan 1981 är han sekreterare i the Committee on Conceptual and Terminological Analysis (COC-TA). Även i övrigt har han breda utlandskontakter.

Lane har också en god utbildning i vetenskapsteori och har tjänstgjort vid berörd institution vid Umeå universitet. Han har vidare varit amanuens vid Historiska institutionen i Umeå.

Sina bifogade skrifter har Lane indelat i fyra grupper, nämligen: (1) Political theory, (2) Higher education, (3) Public administration and public resource allocation, (4) Comparative politics. Överlappning mellan grupperna föreligger av naturliga skäl men jag följer indelningen.

(1) Political Theory (nr 1–16)

Med sin goda utbildning även i vetenskapsteori var det naturligt för Lane att inrikta sig på politisk teori och framför allt på begreppsanalys. I en rad smärre skrifter kritiserar han andra forskares begreppskonstruktioner och begreppsanvändningar, tex i (1) *Leif Lewin, statskunskapen och demokratin* (Statsv tidskr 1972 s 326–343), i (4) *Om Heiskanens metodologiska studie* (Statsv tidskr 1975 s 18–21), i (7) *Om Gunnar Myrdals värdepremisteori* (Statsv tidskr 1977 s 25–28) och i (8) *On Easton's Theory: There must be Limits to Confusion* (Politiika 1978 s 161–179). Med skärpa och sträng logik söker han visa att föremålen inte håller godtagbar standard. Han ger sig med förkärlek på de stora pojarna. Det är givet att högviltet är lovligt. Även om han i sin roll som "exercitiemästare" till formen stundom kan verka "svårsmält" och i tonen någon gång mer än lovligt magistral och även om högviltet understundom reagerat och bitit ifrån sig icke utan framgång, är det enligt min mening klart att Lanes skrifter på området överlag är av god klass.

Av direkt intresse för förvaltningsforskningen och av betydande värde är studierna av mål-medel-analyser. Se (2) *Två slag av medel-mål-kontexter: Om medel-mål-terminologins användning hos Weber, Parsons och Simon* (Statsv tidskr 1973 s 97–112), som återkommer i (3) *Two Kinds of Means-End Contexts: On The Use of the Means-End Terminology in Weber, Parsons and Simon* (Scandinavian Political Studies 1974 s 23–50), samt (12) *The Logic of Means End Analysis* (mimeo 32 s – skall publiceras i G Graham /ed/, Technology).

Lane har emellertid också förmågan att skriva översiktligt och följa och analysera begrepps användning över tiden. Jag vill här särskilt peka på (10) *Semantic Analysis of the Concept of Power* (stencil 70 s – skall publiceras i G Sartori /ed/, Social Science Concepts).

Denna skrift är enligt min mening mycket bra och såvitt jag förstår den bästa i den nu föreliggande konkurrensen. Mindre betydande är (13) *The Logic of Voting Power Indices* (stencil 1983 15 s – tills med H Stenlund) och (14) *Formal and Real Voting Power* (stencil 14 s – tills med H Stenlund & B Bjurulf). Av intresse är däremot (15) *Collective Interests and Public Goods* (stencil 1983 14 s – skall publiceras i Journal of Public Policy). Artikeln är en recension av Mancur Olsons bok, *The Rise and Fall of Nations*. Olson har begränsat sig till tre stater. Med sitt rika vetande i komparativ politik kan Lane ösa på med hela OECD-området.

(2) Higher Education (nr 17–32)

Lane uppvisar här en omfattande produktion, i regel med medförfattare. Skrifternas antal är stort men de smärre återkommer i allt väsentligt i dels (19) *Higher Education and Public Administration* (1983, 270 s – tills med Bert Fredriksson) och dels (24) *Higher Education Attitudes* (stencil; omfattande manuskript – i uppräknings av skrifterna benämnd Högskolans struktur – tills med A Westlund och H Stenlund). Både 19 och 24 är resultat av större forskningsprojekt.

Higher Education and Public Administration inleds med ett teoretiskt avsnitt. Här utmönstras ganska raskt ett antal kända modeller, varefter avsnittet utmynnar i en vad förf-na kallar en Public Administration Model, som i sin "begränsning" inte säger så mycket. I allt väsentligt är boken en deskriptiv framställning, som redogör för de många utredningarna på området, för frågan om storlek och enhetsindelning, tillräde, autonomi, styrelse, fakulteter, linjenämnder och institutioner m m.

Förf-na har en huvudtes: Utvecklingen har inte skett inkrementalistiskt utan genom stora reformbeslut. Huvudtesen förefaller mig inte bevisad. Behöver det vara frågan om ett antingen-eller? Kan det inte vara ett både-och? Och skulle det inte försiggå en ständig gradvis förnyelse och utveckling, bl a som en anpassning till vad som sker ute i stora världen, vore det illa beställt.

Jag måste säga att på åtskilliga ställen i framställningen känner jag inte igen mig. Det gäller t ex avsnittet om autonomi, ett begrepp som Lane på ett förtjänstfullt sätt analyserat i (18) *University Autonomy – a New Analysis* (International Journal of Institutional Management in Higher Education, 1979, Vol 3 pp 271–294 – jfr nr 56, 58 och 59). Grundläggande för graden av autonomi är dels graden av ekonomiskt oberoende, dels i vad mån ett universitet självt kan rekrytera sina professorer och därmed sin inriktning. Det kan låta vackert att man genom systemet med rambudget fått en ökad frihet. Verklighetens värld är dock en annan. Minskade resurser och de anställdas ökade makt har gjort denna ökade frihet illusorisk. Omdömet gäller, för att fortsätta exemplifiering-

en, även avsnitten om högskolestyrelse och om byråkratin. Felaktigheter förekommer. Vill man mäta byråkratin framväxt behövs mycket finare verktyg. Vad som sägs om UHÅ:s roll är tunt. Var finns Kungl byggnadsstyrelsen (KBS) i sammanhanget, detta under finansdepartementet lydande, för högskolan utomordentligt viktiga men svårforcerade ämbetsverk?

I (22) *Creating the University of Norrland, Goals, Structures and Outcomes* (1982, 130 s) redogör Lane översiktligt för högskoleetableringen i Norrland och den interna dragkamp som där ägt rum. Ett inledande avsnitt om the concept of implementation förefaller mig något löst påklistrat. I ett förord av Ladislav Cerych, direktör för the Institute of Education of the European Cultural Foundation, understrykes den roll som "the fixers" spelade. Det hade säkerligen varit bra om Gösta Skoglund, Per Gordon Lundgren och Ragnar Lassinanti fått framträda mera.

Jag vill tillfoga att Lane i (20) *Interpreting HE Institutions: in order to keep searching but search where you may find!* (Statsv tidskr 1978 s 177–188) på ett utmärkt sätt redogör för innehållet i några större utländska undersökningar på området, bl a P Blau, *The Organization of Academic Work* (1973).

Det andra större arbetet när det gäller högre utbildning är (24) *Higher Education Attitudes*. Det föreligger i ett ännu ofullbordat skick. Teoretiska överväganden finns det relativt sett föga av. Huvuddelen av materialet är inhämtat via en enkätundersökning. Man har frågat lärare och forskare om deras inställning till forskning, till undervisning, till administration och till arbetsfördelning. De preliminära (?) resultat som föreligger är klart intressanta.

Attitydprojektet har även resulterat i en hel rad smärre artiklar, som knappast ger något nytt utöver nr 24 och som inte behöver nämnas särskilt här.

(3) *Public Administration and Public Resource Allocation* (nr 33–55)

Under denna rubrik har Lane sammanfört en rad skrifter av skiftande innehåll, kvalitet och karaktär från enkla deskriptioner till teoretiskt avancerade arbeten. Till betydande del avser skrifterna budgetering på den offentliga sektorn. Lane är negativ till Wildavsky och dennes inkrementalistiska approach och kritik av programbudgetering. Se tex (35) *Yes, Budgetary Analysis may be conducted in Accordance with Scientific Method* (Statsv tidskr 1979 s 294–298). Bäst standard håller enligt min mening (39) *Eight Propositions concerning Public Resource Allocation* (Statsv tidskr 1979 s 241–255). När det gäller empirin tycker jag att Lane även här lyckas sämre. Man kan fråga sig varför han gör socialdepartementets huvudtitel till föremål för en undersökning,

Karolinska sjukhuset och Akademiska sjukhuset, numera kommunaliserade var dock udda företeelser med landstingssektorn som styrande. Se (48) *Budget-Making for Social Purposes* (Scandinavian Political Studies 1983 pp 51–73 – tills med A Westlund, H Stenlund & T Magnusson). Men tekniken är i denna och ett par andra uppsatser – även dessa med medförfattare – förfinad och intressant.

Mycket av vad som står i de återgivna skrifterna och även i andra om budgetering återfinns i ett omfattande arbete i stencil (33) *Offentlig administration (utkast till lärobok* – ca 140 s). Huruvida även här finns medförfattare står för mig inte klart. Den torde föreligga i ett ännu inte slutgiltigt skick och består i nu befintligt skick av tre fristående delar. Del 1. Politisk budgetering med tillägget "ett forskningsprogram sept 1979". Här ges ett stort antal faktauppgifter om den offentliga sektorns struktur. Vidare en presentation av olika budgetteorier. Förf:ns egen teoretiska ansats var vid denna tidpunkt ännu mycket vag. Del 2. Offentlig resursmobilisering – skatter och avgifter. Även här får vi en mängd information, som emellertid liksom informationen i del 1 inte är up to date. Del 3. § 32 – den nya arbetsrätten. Detta är uppenbarligen inte Lanes hemmaplan. Att framställningen är alltför historiskt inriktad må vara förf:ns ensak. Men den är därutöver enligt min mening inte bra.

Man bör inte fästa alltför stor vikt vid ett arbete som föreligger i utkast men jag är övertygad om att även Lane vid sitt fortsatta arbete med manuskriptet kommer att finna att detta knappast blir en lämplig lärobok i offentlig administration.

Lane har kommit in även på det primärkommunala området. Här finns skiftande ting. (41) *Om kommunala försäkringar* (utredning gjord för Umeå kommun, 1980, stencil 32 s – tills med T Magnusson & H Stenlund) är en relativt enkel utredning med rekommendationer på det praktiska planet. Till samma kategori hör (46) *Kommunkostnadsindex – en utvärdering* (1983, stencil 23 s + bilagor). Den skriften är enligt min mening bättre. Så har vi Tvärsnitts-artiklarna från 1982, (48) *Kommunernas byråkratisering* (s 20–30, tills med T Magnusson och H Westlund) och (50) *Kommunsammanläggning och kommunala kostnader* (s 30–37 – tills med T Magnusson). Lane gör det enligt min mening för lätt för sig. Innehållet i Tvärsnittsartiklarna återkommer i (51) *State Control and Local Autonomy* (mimeo 1982 19 s + bilagor – tills med T Magnusson). Landstingssektorn berör Lane i (55) *Landstingens administration: byråkratisering?* (stencil, 1983, 13 s – tills med T Westin).

Mera fristående är (52) *The Concept of Implementation* (Statsv tidskr 1983 s 17–40). Den visar att Lane är bevandrad i litteraturen men i övrigt fick jag inte mycket ut av den. Vidare (54) *The Distinction between the Public*

and the Private (stencil 1983 37s), som enligt min uppfattning är en bra framställning.

(4) *Comparative Politics* (nr 56–68)

Under denna rubrik har Lane fört upp ett par begreppsanalyser nämligen (56) *Some Theoretical Notes on Institutional Autonomy* (Statsv tidskr 1977 s 247–257), (58) *Internationalisering och autonomi* (Statsv tidskr 1980 s 207–215 – tills med J Engberg) och (59) *Principles of Autonomy* (*Scandinavian Political Studies* 1981 s 321–349). Dessa begreppsanalyser är som vanligt av god klass. Lane har som tidigare angivits varit inne på autonomibegreppet även i samband med sin forskning om den högre utbildningen.

Huvudarbetet under denna rubrik är (57) *Politics and Society in European Democracies* (mimeo 1983, tills med S Ersson, i slutgiltigt skick ca 700s – skall enligt uppgift publiceras av John Wiley & Sons). Då arbetet i princip ligger utanför den nu ledigförklarande professurens ram skall jag inte återge uppläggnings- och innehåll utan begränsa mig till att säga att vi får här en bok av mycket god standard med teori, tekniker och empiri väl sammanflätade och stödjande varandra. Det är både med hänsyn till arbetsinsats och kvalitet en fin produkt. Låt mig uttrycka den förhoppningen att arbetet, när det publiceras, blir "up to date".

Andra skrifter under denna rubrik är ett utflöde av eller komplettering till huvudarbetet. Det gäller nr 60, 61, 62, 64 och 67.

I sammanhanget har Lane blivit intresserad även av den ekologiska metoden och survey-metoden. Se nr 63, 65 och 68.

Det är inte lätt att få ett grepp om Lane och hans produktion. Men låt mig säga: Man blir imponerad, kanske något oroad av hans vitalitet och produktionsförmåga. Det är som vore det fråga om en "naturkraft". Likaledes av hans sinne för logik, hans formuleringsförmåga både på svenska och engelska och hans tekniska kunnande. Hans begreppsanalyser och hans teoretiska arbeten i övrigt är i allmänhet av god, stundom mycket god klass, även om form och ton någon gång kan verka stötande. Omdömet gäller inte bara de teoretiska arbetena under grupp 1 utan samtliga teoretiska arbeten. Hans empiriska arbeten är till antalet överväldigande. Det finns bland dem sådana som faller inom den ledigförklarade professurens ram en del som håller hygglig eller i varje fall godtagbar standard men det finns också "andra". Det hade inte skadat om Lane hade rensat bland sina skrifter och förutom de mindre bra arbetena utmönstrat även dem som endast är upprepningar av innehållet i andra skrifter. Det hade säkerligen också varit en fördel för Lane själv om han i sitt forskningsar-

bete hade låtit bli att strö kring sig så många skrifter som nu varit fallet. Men låt mig tillfoga att under "Comparative Politics" har Lane visat sig behärska även empirin med det utmärkta arbetet (57) "Politics and Society in European Democracies".

Det återstår för mig att med utgångspunkt från vad jag inledningsvis anført jämföra de sökande.

När det gäller pedagogisk och administrativ skicklighet torde samtliga tre sökande vara väl kompetenta. Likaledes har de visat god förmåga att planera och leda projekt. Med det material som stått mig till buds torde det vara riktigast att jämställa dem.

Det är de sökandes vetenskapliga skicklighet som bör bli och måste bli avgörande.

Det står då klart för mig och torde framgå av vad jag anført att jag – med all respekt för Dellenbrants stora arbetsinsats och kunnande – måste låta denne tråda tillbaka för Gustafsson och Lane. Valet får ske mellan dem.

Både Gustafsson och Lane har skrivit mycket, Lane mest. Detta även om man bortser från att båda haft en benägenhet att duplicera sina tankar och resultat.

På den politiska teorins område är Lane överlägsen sin medsökande. Hans prestationer är i allmänhet av god, stundom mycket god klass.

Vad beträffar de empiriska undersökningarna har jag i hög grad varit kritisk till delar av Lanes produktion. Den bästa "empiriska" prestationen, boken "Politics and Society in European Democracies" står dock Lane för. Den faller emellertid, såvitt jag förstår, utanför professurens område men är att betrakta som kompletterande merit.

Även mot Gustafssons empiriska studier har jag haft invändningar. Med sina studier om "metapolitik" har hon kommit in på ett intressant område men vad som föreligger är fragmentariskt. Åtskilligt av vad hon bifogat är att betrakta som kvalificerat utredningsarbete.

Gustafssons förnämsta arbete är hennes doktorsavhandling. Denna kan dock inte mäta sig med Lanes samlade insatser på den politiska teorins område. Detta har för mig blivit utslagsgivande.

Jag förordar alltså utan tvekan Jan-Erik Lane.

Lund den 11 december 1983

Nils Stjernquist

Till tjänsteförslagsnämnden

Utsedd till sakkunnig vid besättandet av den ledigförklarade ordinarie tjänsten som professor i offentlig förvaltning, särskilt regional politik och förvaltning, anför jag värdsamt som mitt utlåtande följande:

Enligt de direktiv som tillställts mig heter det att "Som

befordringsgrund i fråga om tjänst som ordinarie professor gäller graden av sådan vetenskaplig, pedagogisk och annan skicklighet som är av betydelse med hänsyn till tjänstens ämnesinnehåll och beskaffenhet i övrigt. Särskild vikt skall fästas vid vetenskaplig skicklighet som har visats genom egen forskning samt genom planering och ledning av forskning samt även vid pedagogisk skicklighet som har visats genom handledning av forskare, vetenskaplig undervisning eller utarbetande av läromedel för sådan undervisning". Dessa direktiv skall jag tolka så att det viktigaste i sammanhanget är den vetenskapliga skickligheten som har visats genom egen forskning. Bland likvärdiga sökande faller de övriga grunderna avgörandet. Bara i undantagsfall kan jag tänka mig att exempelvis planering och ledning av forskning kunde kompensera genomförande av projekt.

Tjänstebeskrivningen är inte alldeles lätt att tolka. Det gäller en professur i offentlig förvaltning. Förvaltningsforskningen skall i detta fall ha statsvetenskaplig inriktning. Specialiseringsinriktningen inom den statsvetenskapliga förvaltningsforskningen gäller särskilt regional politik och förvaltning. Det politologiska inslaget i tjänsten markeras genom att förvaltningen inte bara uppfattas såsom verkställare av politiska beslut utan även som en aktör i beslutsprocesser. I sammanhanget framträder det regionala inslaget som krav på medvetenhet om växelverkan mellan olika förvaltningsnivåer och om den uppgiftsfördelning som kännetecknar förvaltningssystemet som helhet.

Såsom jag förstätt tjänstebeskrivningen betonas i den det förvaltningsvetenskapliga inslaget, särskilt ur politologiskt perspektiv. Vi har således inte att göra med en "normal" statsvetenskaplig tjänst. Härur följer att den särskilda regionala inriktningen uttryckligen skall gälla regionala förvaltningsfrågor. Tjänsten avser således inte enbart forskning om enbart den innehållsliga sidan av regionalpolitiken. I den utsträckning särskilda regionala förvaltningsproblem berörs i de sökandes produktion skall sådan forskning tillmätas särskild betydelse i sammanhanget.

Eftersom tjänsten dock givits den allmänna inriktningen offentlig förvaltning, förutsätter jag att de sökande även meriterat sig genom insikter i den politologiska förvaltningsforskningen i allmänhet. Enbart en snäv specialisering på regionalförvaltning uppfattar jag inte såsom utslagsgivande. Detta givetvis sagt med reservationen att flera förvaltningsforskningen allmänna inriktningar och problem kan belysas med det regionala som ämnesmässigt område. Vad det dock handlar om är att förutsätta även en viss bredd i produktionen. Bredden bör inte bara vara ämnesmässig. Av värde är även att de sökande visar prov på såväl empiriskt som teoretiskt kunnande.

Mitt utlåtande disponerar jag så att de sökande först värderas var för sig i alfabetisk ordning. Efter bedömningen av envar sökande tar jag ställning till huruvida den sökande innehar behörighet för tjänsten. I ett avslutande avsnitt tar jag sedan ställning till den ordningsföljd i vilken jag uppställer de kompetentbefunna sökandena.

Jan Åke Dellenbrant (f1946)

Dellenbrant avlade filosofie doktorexamen i ett förhållandevis tidigt skede år 1972. Han har innehaft ett flertal lärar- och forskarbefattningar. Han har bl a under ett antal år bestridit tjänsten som professor i öststatsforskning. Förordnande som docent i statskunskap, särskilt öststatsforskning erhöill han år 1978. Han har verkat som deltagare i eller som handledare för ett större antal forskningsprojekt och hans undervisningserfarenhet är mångsidig. Även uppdrag som fakultetsopponent ingår i meritförteckningen. I dessa avseenden är meriteringen tillfredsställande.

Den sökande har inlämnat 21 arbeten för bedömning av vetenskaplig skicklighet. Det rör sig inte om den sökandes hela produktion, han har sovat i sina skrifter. Möjligen kunde han ha gjort det med ännu strängare hand. Jag har nämligen inte anledning att uppmärksamma samtliga inlämnade skrifter. Många nummer går på varandra eller utgör helt enkelt alltför lätt vägande bidrag i det här sammanhanget.

Grovt taget kan den sökandes produktion delas upp i två grupper, nämligen undersökningar rörande ekonomiska reformer och regionala förhållanden i Sovjetunionen samt undersökningar rörande Kooperationen i Sverige. Av de båda grupperna är den förstnämnda helt dominerande och vi står följaktligen inför en ovanligt specialiserad produktion.

I den första gruppen har jag anledning att först fästa mig vid doktorsavhandlingen "*Reformists and traditionalists: A study of Soviet discussions about economic reform, 1960-1965*". Syftet med undersökningen är att klargöra ståndpunkter som framkom i debatten som föregick den ekonomiska reformen i Sovjetunionen 1965. Debatten är viktig bl a för att den kom att tangera frågan om socialistiska och kapitalistiska ekonomiska system närmar sig varandra, den sk konvergensteorin. Framställningen är huvudsakligen kronologisk och sker i stöd av inlägg i tidskrifter och tidningar. Vägledande för genomgången är en förhållandevis enkel begreppsapparat. Författaren skiljer mellan huvudsakliga skolor eller ståndpunkter i debatten och klassificerar dessa särskilt med hänsyn till vad de har att anföra om lokaliseringen av beslutsfattandet (centralisering/decentralisering) samt styrmetoder för ekonomin (prismekanismen, incentiv, prestationsmätning och rapportering).

Den slutliga reformen framstår som en kompromiss mellan inslag i olika tankeskolor. På det hela taget vinner en viss marknadsorientering insteg, men i en avslutande del av avhandlingen uppfattar författaren ändå inte detta som något bevis för konvergensteorin riktighet. Han håller sig härvid i sitt ställningstagande nära de synpunkter och tolkningar som debattörerna anfört.

Jag äger inte förutsättningar att bedöma huruvida de olika skolornas ståndpunkter återges på ett riktigt sätt. Framställningen är emellertid klar och pedagogisk, kanske den vägledande ramen är to m alltför grov för att göra full rättvisa åt nyanser i diskussionen, något som författaren själv inledningsvis fäster sig vid. Med hänsyn till föreliggande tjänsteärende kunde man kanske önska sig mera problematisering av det rent förvaltningsmässiga i sammanhanget. Vi kan t ex tänka oss att en grundförutsättning för effektiv styrning är att kraven på information hålls tillbaka. Härigenom kan en förutsättning för centralisering vara ett visst mått av decentralisering. De klassificeringskategorier som används uppvisar alltså ett problematiskt samband med varandra. Som avhandlingen nu står ger den intryck av en starkt deskriptiv sammanfattning av debatten, en sammanfattning i vilken inte syftet är att författaren med egna instrument skall dissekera ståndpunkterna och deras bakomliggande motiv. På det hela taget handlar det ändå om en klar framställning över en relevant diskussion. Avhandlingen har ett meriteringsvärde.

Författarens huvudarbete faller även inom den första gruppen undersökningar. Jag avser hans bok "*Soviet regional policy*" (1980). Mot bakgrund av att man i Sovjetunionen säger sig eftersträva regional utjämning, undersöks regionala skillnader, särskilt i ljuset av moderniseringsteorier. Undersökningen utgör ett klart steg vidare inom den västerländska sovjetforskningen.

I arbetet provas tre hypoteser: 1) att moderniseringsnivån stigit under de två senaste decennierna (1956–73), 2) att jämlikheten mellan regionerna har ökat samt 3) att graden av social mobilisering påverkar nivån på politisk rekrytering. Med hjälp av statistiska multivariata metoder analyseras data för de femton unionsrepublikerna. Data som kommer till användning berör urbanisering, utbildning, produktionspotential, levnadsstandard, kommunikationer och politisk rekrytering. Författaren påpekar att en så här bred datasammanställning inte tidigare kommit till användning.

Av de tre hypoteserna får den första stöd. Däremot gäller inte att någon egentlig utjämning ägt rum mellan republikerna. Skillnaderna i utvecklingsnivå är desamma år 1973 som de var år 1956. Den sociala mobiliseringen förefaller däremot i de flesta republiker att gå hand i hand med den politiska rekryteringen. Undantag utgör dock de baltiska republikerna där den politiska rekryte-

ringen är lägre än vad den sociala mobiliseringen ger oss anledning att förvänta.

Till undersökningens utmanande slutsatser hör då att Sovjetunionen i många avseenden kan undersökas med samma teorier som västerländerna och att sovjetledningen kämpar med samma problem i regionalpolitiskt hänseende som våra länder. Ekonomisk tillväxt skulle diktera investeringar i utvecklade områden, medan utjämningsmålet dikterar investeringar inom undervecklade republiker. Samtidigt avviker författarens resultat från tidigare undersökningar som gjort gällande att skillnaderna i utvecklingsnivå mellan republikerna har ökat.

Undersökningens rubrik är som av sammanfattningen framgår något missvisande. Det rör sig inte egentligen om en undersökning av regionalpolitiken, utan av en eventuell regionalpolitiks konsekvenser. Vi får således inte något egentligt svar på frågan varför de regionala skillnaderna inte har utjämnats. Beror det t ex på att de regionala utjämningsmålen i själva verket inte spelar en så viktig roll som vi föranleds tro genom att granska bara principiella deklamationer? Eller handlar det kanske om otillräckliga utjämnande satsningar eller kanske om avsaknaden av egentliga utjämnande politikinslag, alltså om koncentration i främsta rummet på tillväxtmål?

Författarens framställningssätt är förhållandevis knapphändig. När man ställs inför situationer med begränsad tillgång till data vore det på sin plats att problematisera de data som står till förfogande. Kan t ex de data som finns att tillgå bidra till att skapa en skev bild av utvecklingen vad regional jämlikhet beträffar? Vilka aspekter t ex av boendet fångas inte upp av boendeyta per person och hur såg situationen ut före undersökningsperioden? Hur många aspekter av det vi brukar uppfatta med levnadsnivå fångas inte upp av de indikatorer som varit möjliga att använda? Frågor av det här slaget hade jag gärna sett mera diskuterade.

Samtidigt får jag intryck av att mindre viktiga saker ägnas uppmärksamhet. Det inledande kapitlet om grupp teorier och studier av Sovjetunionen verkar löst kopplat till problemformuleringen kring regionala skillnader. Och om en sådan koppling inte finns eller görs, hade inte dessa inriktningar då kunnat avfärdas kort? Vad sedan mobiliseringsinriktningen beträffar kunde man fråga sig om inte författarens resonemang förutsätter att partirekryteringen sker förhållandevis fritt. Om, som resultaten pekar på, förklaringen är sämre rörande samband mellan rekrytering och mobilisering mot slutet av perioden, kan det ha att göra med den rekryteringspolitik som används. Vilken karaktär har i så fall rekryteringsvariabeln? Också detta är exempel på frågor som jag gärna hade sett mera problematiserade, åtminstone i syfte att ge perspektiv åt resultaten.

När jag i det här sammanhanget granskar boken vill jag betona att förvaltningssammanhanget inte är klart. Det handlar om ett verk som faller någonstans mellan regionalpolitiska undersökningar i allmänhet och kulturgeografiska kartläggningar av regionala skillnader. När jag tillmäter undersökningen ett meriteringsvärde känner jag mig osäker över hur stort detta värde är med hänsyn till föreliggande tjänst.

Med hänsyn till det sagda är det välkommet att författaren i ett nytt manuskript klart orienterar sig mera mot det förvaltningsmässiga och policyrelevanta i Sovjetisk regionalpolitik. Manuskriptet "*Den sibiriska utmaningen: En studie av regionalförvaltnings- och planeringsproblemet i Sovjetunionen*" (ca 162 manussidor) utgör en i det närmaste slutförd undersökning. Här är utgångspunkten den intressanta frågan ur föregående bok: Varför har de regionala skillnaderna förblivit oförändrade? För att söka svar på den frågan inriktas undersökningen på fyra områden. Förekomsten av regionala skillnader under 70-talet och början av 80-talet preciseras. Därefter studeras politiska beslut som rör regionala förhållanden, särskilt hur prioriteringar mellan regionerna görs. En avgränsning sker huvudsakligen till investeringar och sysselsättning som regionala mått. Med utgångspunkt i den byråkratiska hypotesen och den totalitära hypotesen görs försök att förklara varför regionala beslut av visst innehåll fattas. Slutligen granskas genomförandet av de regionalpolitiska besluten. Härvid sker även en viss resultatgranskning av politiken.

Bokens sista del är antagligen ännu ofullständig, medan däremot de första fem kapitlen omfattande bl a regionala skillnader, förvaltningsorganisation, regional utvecklingsdebatt och regionalpolitiska beslut förefaller att ha sin slutliga form (?). Uppföljningen och prövningen av vilken hypotes eller modell som förklarar regionalpolitiken är dock fortfarande mera på skisstadiet. Vi får veta att de regionala skillnaderna har bestått fram till 1980-talet och att planbeslutet 1981 pekar i riktning mot svag utjämning mellan regionerna, men att detta knappast förverkligas i praktiken. Snarare pekar utvecklingen i annan riktning. Satsning på Sibirien förefaller att få en baksugseffekt på Centralasien.

Ansatsen i manuskriptet förefaller att vara mer ambitiös än genomförandet. Avsnitten om regionalpolitisk diskussion och om beslutsfattande samt om förvaltningen är mycket refererande till sin uppläggning. Antagligen hänger detta samman även med att modellutvecklingen i början av boken är förhållandevis flyktig. Härigenom ges inte grund för stringent analys och det deskriptiva får överväga. Tillsvidare utmärks inte heller det kanske intressantaste genomförandeavsnittet av någon mera djuplodande diskussion.

Jag har dröjt mera vid detta manuskript än vad som

kanske varit nödvändigt p g a att det innehåller en öppning i riktning mot tjänstens egentliga område. Jag har emellertid det intrycket att denna öppning inte har fullföljts. Antagligen hänger detta även samman med författarens områdesstudieinriktning. En sådan inriktning löper tyvärr ofta risk att bli ytlig. Trots den speciella regionala inriktningen i författandet gäller detta nog för de analytiska inslagen i arbetet. Särskilt kommer det till synes t ex genom den svaga kopplingen av utvecklingsprinciper enligt regionaldebatten till avsnitten om beslut och genomförande. En evalueringsinriktad fördjupning av framställningen skulle inte sitta illa. Den profilutvidgning som vore viktig sker nog inte i och med detta verk.

En viss komplettering till det tidigare av relevans för den sökta tjänsten ingår i papperet "*Soviet regional planning. Some theoretical considerations*" (21 s) även om framställningen inte utgör någon särskilt vägande merit. Uppsatsen pekar emellertid i riktning mot att det föregående manuskriptet ännu inte erhållit sin slutliga form.

I detta block kan ytterligare i förbigående nämnas artikeln "*Nationaliteter och regionalpolitik i Sovjetunionen*" (1982, 32 s). En iakttagelse som görs, att det ryska nationalitetsinslaget har betydelse för investeringarnas storlek, vore naturligtvis värd att följa upp även i den redan nämnda större undersökningen, särskilt om den skall ge svar på frågan om vilka krafter som egentligen styr beslutsfattandet.

Utöver de skrifter jag nämnt ingår i detta block recensioner och lättare översikter samt ett par artiklar som emellertid fångas upp av de redan berörda skrifterna. Här ingår även en rapport om teknologisk utveckling i Sovjetunionen som emellertid inte har författats av den sökande utan under hans ledning. Likaså kan vi notera läroboken "*Politik i Sovjetunionen*" som författats tillsammans med Mats Bäck.

Den andra gruppen skrifter berör Kooperationen. I "*Kooperativ demokrati*" (1979) redogörs för grundtankar bakom Kooperationen. Därefter går kooperativa organisationsformer igenom. I avsnittet om kooperativ demokrati redogörs för resultaten ur en enkätundersökning med styrelse- och fullmäktigeledamöter i sex föreningar. De aspekter författaren fäster sig vid är medlemsdeltagande, information, medlemsorientering och organisationsstruktur. Resultatredovisningen är av enkelt slag, frekvenser presenteras per förening. Någon egentlig utveckling av analysen sker inte heller. Vi kan bland resultaten notera att man i allmänhet har positiv inställning till demokrati inom Kooperationen. Deltagandet är mindre i större organisationer än i små. Den faktiska utvecklingen rimmar inte särskilt väl med de positiva värderingarna.

En teoretiskt intressantare behandling av undersök-

ningsresultaten har författaren givit i rapporten "*Elites as gatekeepers: Democratic and oligarchic tendencies in Swedish cooperative organizations*" (1980, med Victor Pestoff, 10 s). Här tolkas tendenserna inom kooperativet ur ett estoniansk grindvaktsperspektiv och en distinktion görs mellan kulturella och strukturella grindvaktsfunktioner. De kulturella resonemangen sker i stöd av resultat ur föregående skrift och det argumenteras för att de positiva demokratiinställningarna har en grindvaktsfunktion. Tyvärr är argumenteringen kring denna utmanande uppfattning inte särskilt underbyggd.

I en tredje skrift "*Föreningsdemokrati och företagsdemokrati*" (1981) förs kooperationsundersökningen till sin slutpunkt. I denna slutrapport till kooperationsutredningen koncentrerar författaren sig på debatten om medlemsdemokrati och företagsdemokrati inom kooperativet. Han ser även på hur man reagerat på förändringar i arbetsrätten under 1970-talet samt på hur företagsdemokratin tillämpats inom kooperativa organisationer. En balanspunkt har uppnåtts. Kooperativet har velat och även lyckats slå vakt om sitt särdrag. Medlemsdemokratin bör fortsättningsvis vara utslagsgivande för de riktgivande besluten, medan arbetsförhållanden mm berörs direkt av medbestämmandet för de anställda. Rapporten är intressant, men utgör inte ur forskningsmässig synpunkt någon tung merit. Det omdömet gäller på det hela taget för hela det nu berörda blocket skrifter.

Utöver de nu berörda skrifterna har författaren inlämnat en recension om idrott och politik, ett diskussionsinlägg om Polens partisystem samt en forskningsplan om de politiska partiernas regionala spridning och balans. I det här sammanhanget behöver jag inte dröja vid dessa bidrag. Jag kan alltså övergå till att sammanfatta min bedömning.

Jan Åke Dellenbrant framstår som en mycket specialiserad forskare. Han har huvudsakligen sysslat med forskning omkring regionala frågor i Sovjetunionen samt de ekonomiska reformerna där. Undersökningarna saknar inte meriteringsvärde i sammanhanget, men detta begränsas av två omständigheter. Å ena sidan är Dellenbrant alltför deskriptiv. Å andra sidan kan inte undersökningarna sägas dokumentera någon särskild insikt i mera teoretiska förvaltningsfrågeställningar. Han belyser i sin viktigaste bok regionala skillnader och inte direkt regional politik. Det sistnämnda inslaget är nog inte så väl analyserat heller i det inlämnade manuskriptet. Men överhuvudtaget saknas den grundläggande insikt i förvaltningslitteraturen som ändå måste förutsättas för en tjänst i offentlig förvaltning. I det här avseendet korrigerar inte den kooperativa undersökningen intrycket.

Det är rimligt att förutsätta bredd på god kvalitativ nivå för professur. Jag finner den sökande snäv rent ämnesmässigt och han har inte visat gott prov på integrering av teori och empiri i sina undersökningar. Särskilt besvärande är det magra förvaltningsinslaget i författarens produktion. *Jag har därför kommit till att sökanden Dellenbrant ännu inte innehar kompetens för den sökta professuren.*

Gunnel Gustafsson (f1943)

Gustafsson avlade doktorsexamen 1972. Hon blev docent i statskunskap vid Umeå universitet år 1976. Sedan år 1980 är hon docent även vid Åbo Akademi. Mellan åren 1966–77 verkade hon som lärare och forskare i olika befattningar i Umeå. Sedan 1977 har hon innehaft ordinarie lektorstjänst. Under 80-talet har hon verkat som forskare vid forskningsrådet. Hon har innehaft flera administrativa poster och har en omfattande undervisningserfarenhet på alla nivåer. Hennes internationella kontakter är goda. Även fakultetsopponentuppdrag kan nämnas. I dessa avseenden är den sökandes meritering mycket god.

För bedömning har inlämnats 44 skrifter vilka den sökande grupperat i fyra grupper. Här skall dock en tredelning följas, nämligen den i kommunalforskning (kommunreformer och planering), politisk socialisation och rekrytering samt offentlig förvaltning och implementering.

Gunnel Gustafssons licentiatavhandling tillkom inom det första stora svenska kommunforskningsprojektet. "*Blockreformens inverkan på förtroendemannakårens storlek och sammansättning*" (1969) utgör en diger empirisk undersökning av blockreformens inverkan på förtroendemannakårens storlek i sex blockkommuner som berördes av kommunsammanslagningen 1967. Här undersöks hur och varför deltagandet förändrades, hur representationen förändrades, hur direktkontakterna mellan medborgare och beslutsfattare förändrades, hur förtroendemannakårens partiaktivitet förändrades samt hur förtroendemannakårens medlemskap och aktiviteter i andra organisationer än partier förändrades.

Bakgrunden till undersökningen utgörs av kommunforskningsgruppens allmänna analysram som författaren accepterar som sådan. Redovisningen av enkätuppgifterna från kommunblocken struktureras med hjälp av 16 hypoteser som har en lång rad underhypoteser knutna till sig. Framställningen får här och i själva resultatredovisningen en tung och svåröverskådlig karaktär. Jag får intrycket av att hypoteserna tillkommit utan någon djupare sammanhängande grundföreställning. Därför blir framställningen även tung att följa. Viktigt och oviktigt

blandas samman på ett besvärande sätt.

Det är i och för sig imponerande att rapporten skrivits med den systematik hypoteserna dikterar. Det empiriska hantverket förefaller väl gjort. Ändå värjer jag mig inte för intrycket av en förhållandevis omogen produkt med mycket rå empiri.

I några uppsatser kompletterar Gustafsson sina iakttagelser i licentiatavhandlingen (nr 2, 3, 4). Här följs den första undersökningen upp genom att tidsperspektivet förlängs. Den andra mandatperioden efter sammanslagningen förefaller inte att medföra något väsentligt nytt. En något annorlunda orientering gör sig dock gällande inom olika partier. Moderaterna beaktar tex minst de tidigare kommungränserna när de utser sina förtroende män. Uppsatserna är mycket läsvärdare än avhandlingen, men till alla delar följs inte intressanta iakttagelser upp. Och fortfarande gäller att empirin får tala förhållandevis direkt utan förmedling av djupare teoretiska överväganden.

En rapport som jag har anledning att dröja vid är "*Local governmental reform in Sweden*" (1980). Boken utgör ett försök till sammanfattning av vad kommunforskningen i Sverige har att anföra såsom utvärdering av kommunreformen. Det är berömvärdt att Gustafsson vågar ge sig på denna krävande uppgift. Man kan nämligen fråga sig om kommunväsendet i något annat land är så genomundersökt som i Sverige.

Boken ger en översikt av reformen i Sverige samt berör några metodiska frågor i anslutning till kommunforskningsprojektets uppläggning. Därefter systematiseras reformens mål i tre grupper av överväganden, lokal självstyrelse, kommunal demokrati och effektivitet. Resultatsammanfattningen sker sedan i stöd av denna tredelning.

För en utomstående är det kanske inte alldeles lätt att ta ställning till framställningen. Jag kan dock inte dölja intrycket av att målsammanfattningen förefaller en aning för ändamålsenlig med hänsyn till bokens uppläggning. Man frågar sig om målen faktiskt kan uppnås såsom görs i undersökningen. På motsvarande sätt känner jag mig osäker kring de mätningar som företas. Alla operationaliseringar förefaller inte odiskutabla. Den förvaltningsmässiga självständigheten berörs tex i stöd av länsdemokratiutredningens funderingar om hurdana kommuner som blivit föremål för länets rådgivning och tillsyn. Med större kommuner minskar denna övervakning. Kan inte så ske helt enkelt för att kommunerna standardiserats till att överensstämma med statens intentioner? Ju mindre kommuner, desto sannolikare att de utgör undantag med hänsyn till statlig politik. Därför måste staten rycka in. Resultatet kan paradoxalt nog ändå vara att kommunerna i en sådan situation bättre hävdar just de lösningar de själva eftersträvar.

På motsvarande sätt ställer jag mig tveksam till diskussionen om de ekonomiska förhållandena. Är inte dessa förhållanden såsom de registreras i statistiken i första hand beroende av de statliga regler som förekommer?

Det finns metodiska problem i undersökningen. Ett antagande som kommer fram i kommunprojektet och som även skyntar fram i boken gäller att flera små kommuner som slås samman blir till något som motsvarar de stora kommunerna nu. Ett resonemang av detta slag återfinns tex på ss 109–110. I samma veva argumenteras emellertid den tanken bort att servicen till åldringar skulle bli sämre genom sammanslagning, trots att servicen är sämre i stora än i små kommuner. Kunde argumenteringen inte lika gärna vändas om, varvid den skulle resultera i mycket negativa slutsatser för sammanslagningen. Det viktiga är emellertid att här argumenteras inkonsekvent och att hela grundantagandet är diskutabelt, något som jag varit med om att visa i en undersökning med före-efter design och jämförelse av matchade par, sammanslagna och icke-sammanslagna kommuner.

Andra invändningar kunde göras. Jag drar slutsatsen att undersökningen inte lever upp till de förväntningar den väcker. Den är inte särskilt meriterande i sammanhanget. Detsamma bör med eftertryck anföras beträffande artikeln "*Modes and effects of local government mergers in Scandinavia*" (1980). Här föresätter sig Gustafsson att sammanfatta kommunsammanslagningsreformerna i Danmark, Finland, Norge och Sverige. Det måste konstateras att åtminstone uppgifterna rörande Finland på många punkter är felaktiga. Jag kan inte räkna upp alla direkta felaktigheter och diskutabla tolkningar i det här sammanhanget.

Till gruppen kommunrapporter skall även hänföras två rapporter som författats under Gustafssons ledning, "*Kommunkontoren i Holmsund, Hörnefors och Svävar*" (1976) samt "*Kommundelsråd i Umeå*" (1979). Det gäller två rakt på sak empiriska kartläggningar med utvärderande ambition. De kan klassas som utredningsarbete och innehåller inte nämnvärda fördjupade och principiella betraktelser. En bättre prestation utgör däremot artikeln "*Kommundelsråd i Sverige*" (1980, med K Kollam). Här ges en god översikt av kommundelsrådets ställning och verksamhet i Sverige och ett antal problem påtalas. Någon teoretisk fördjupning av ämnet görs inte, men den empiriska framställningen är väl avvägd och informativ.

Gunnel Gustafsson arbetade även under perioden 1978–80 inom det sk KPP-projektet som utkommit med flera publikationer (18–27). Enligt egen redogörelse har hon medverkat mera i publikationerna 26, 19, 21 och 22 än i de övriga. Projektet som varit ett samarbete på tvärvetenskaplig grund har i många avseenden varit in-

ressant och det har producerat ett gott basmaterial för diskussion om kommunal planering. De rapporter Gustafsson nämner särskilt tillhör de bättre prestationerna i serien av publikationer. I rapporterna griper man sig uppgiften an så från grunden och för t ex vetenskapsteoretiska resonemang. På det hela taget kvarstår intrycket av översiktlighet i framställningarna. Goda beskrivningar av planeringsgången ges, men framställningarna är mera frågeväckande än frågebesvarande. Erfarenheter insamlas och formuleras som goda råd åt praktikererna. Det är knappast fel att påstå att det här rör sig om kvalificerat utredningsarbete av mera förberedande vetenskapligt värde.

I sammanhanget skall slutligen noteras inläggen 15, 16 och 17 vilka alla ansluter sig till KPP erfarenheten. Särskilt i uppsatsen "*Några synpunkter på kommunal planering och flexibilitet*" (1980) förs intressanta resonemang kring motsatsförhållandet långsiktighet och väl underbyggda beslut kontra kortsiktighet och demokratiförjämjande smidighet. Gustafsson fäster sig vid att långsiktigheten ofta får vika för kortsiktigare överväganden, planerna blir sällan så bindande som man kunde vänta sig. Hon pekar här på ett vanligt problem med planering, inte bara i Sverige utan även på annat håll. I själva verket påminner hennes praktiska slutsatser mycket om det nuvarande finländska planeringssystemet. Men även i vårt fall har det visat sig att planerna ändras från år till år och att det är svårt att få fram tillräckligt långsiktiga bindningar i beslutsfattandet. Det kunde av den anledningen ha varit intressant att föra resonemanget vidare genom att t ex fråga sig hur kortsiktigheten kunde göras bättre. Jag hyser en viss tveksamhet till uppfattningen att vissa långsiktiga avvägningar mellan sektorsatsningar kunde göras i valrörelserna för att förbättra avvägningen mellan flexibilitet och långsiktighet. Men må därmed förhålla sig hur som helst, Gustafssons diskussion är förtjänstfull.

Det andra området i Gustafssons produktion berör politisk socialisation och rekrytering. Gruppen publikationer 9–14 bärs upp framför allt av doktorsavhandlingen "*Strukturomvandling och politisk socialisation*" (1972). Avhandlingen utgör en del i ett större projekt som berör strukturomvandlingens konsekvenser för politik i kommunerna. Strukturomvandlingens konsekvenser belyses genom att studera tre kommuner, Jokkmokk (retarderande), Ovanåker (stagnerande eller stabil) och Upplands-Bro (expanderande). Grundindelningen är alltså gjord enligt befolkningsförändringar, men kommunerna är även så valda att de faller i gruppen 31–70 % boende i tätort och storlek understigande 10 000 invånare. I kommunerna intervjuades barn, föräldrar och lärare. Frågeställningarna i avhandlingen blir hur strukturomvand-

lingen inverkar på barnens politiska kultur, föräldrarnas politiska kultur och på skillnader emellan dessa. Dessutom frågas efter hur strukturomvandlingen inverkar på det inflytande som socialisationsagenterna föräldrar, kamrater, lärare, undervisning och massmedia har på barnen.

Den teoretiska bakgrunden till undersökningen ligger i Eastons systemföreställning. Vi har alltså att göra med en allmän referensram i vilken undersökningens frågeställningar kan inplaceras. Kopplingen till empirin blir här svag, vilket sås ligger i föreställningsramens natur. Själva behandlingen av Easton är kritisk och förtjänstfull. Jag har haft anledning att åberopa den när jag försökt utveckla en egen hållning till begreppsvärlden. Ur den föreställningsramen är det dock svårt att komma till speciellt konkreta utsagor, vi får mera hjälp i att söka fram kategorier för tanken, inte relationer mellan kategorierna.

Kring avhandlingen fördes ett meningsutbyte i St. tidskrift (1973) i vilken recensenten gör gällande att avhandlingens uppläggning inte svarar mot ambitionen att utsäga något om strukturomvandlingens konsekvenser. Detta har författaren inte accepterat. Jag tror inte desto mindre att det ligger mycket i invändningen. Steget från skillnader mellan de tre kommunerna till utsagor om strukturomvandlingens konsekvenser är antagligen mycket längre än vad avhandlingen ger intryck av. Men trots att recensenten även anför invändningar mot den empiriska sidan i avhandlingen, förefaller den mig på det hela taget god. Problemet blir då att utgångspunkter och genomförande inte lyckats vävas samman väl och att huvudfrågeställningen av kausal natur inte får ett trovärdigt svar i undersökningen. Kvar blir emellertid en empirisk kartläggning av skillnader i socialisationsresultat mellan kommunerna.

Till avhandlingen ansluter sig även en välskriven uppsats "*Environmental influence on political learning*" (1974). Ett nytt kompletterande empiriskt material om 660 ungdomars (15–16 år, Härnösand) inställning till politik rapporteras i uppsatsen "*Different aspects of political socialization*" (1981). Gustafsson har här möjlighet att korrigera för analysbesvärligheter i avhandlingen genom att hon haft tillgång till ett förhållandevis stort material från bara en omgivning, en kommun som är förhållandevis stabil.

Det kan inte råda någon tvekan om att socialisationsundersökningarna har bättre vetenskapliga kvaliteter än kommunforskningen i Gustafssons produktion. Undersökningarnas meriteringsvärde minskar dock något när vi beaktar den aktuella tjänstens område, socialisationsforskningen kan knappast sägas falla centralt inom tjänsten.

Rekryteringsinslaget i detta block publikationer före-

träds av rapporten "Rekrytering till politiska poster i Sverige" (1975). Uppsatsen är en intressant presentation av hur över 1 000 bedömare ser på de faktorer som leder till att utbudet av personer till förtroendeposter är skevt. Hur uppstår den pool av kandidater för poster som finns? Grundläggande är utbudet av kandidater samt efterfrågan på poster. Denna senare aspekt är intressant och delas i framställningen upp i politiska resurser, nackdelar och fördelar. Gustafsson drar bla slutsatsen att många potentiella kandidater, icke aktiva partimedlemmar, lider brist på lockande fördelar i att ställa upp. Däremot uppfattar de nackdelarna. Det förefaller även som om ökade krav på fritid och privatliv skulle ställas, något som kan inverka på kandidatpoolen i framtiden.

Den tredje gruppen publikationer hos Gustafsson representerar något klart nytt i hennes forskarprofil. Efter att hon inlett samarbete med JJ Richardson publicerades artiklarna "Concepts of rationality and the policy process" (1979), "Post-industrial changes in policy style" (1980) samt "The concept of policy style" (1982). På samma linje har sedan Gustafsson fortsatt ensam inom sitt ambitiösa projekt "Limits to national governing capacity" (publikationer nr 41, 42 A, B, C, 36, 37) samt smärre kapitelutkast som syftar till att antyda den helhet som eftersträvas).

Vad det handlar om i dessa skrifter är att analysera förändringar som ägt rum i den något svårgräpbara företeelsen politisk stil i Sverige. Det övergripande teoretiska perspektivet rör sig på makronivån, men argumenteringen underbyggs genom iakttagelser av faktiska beslutsprocesser inom den fysiska planeringen på lokal nivå samt genom intervjuer med beslutsfattare på olika nivåer i statsförvaltningen samt i ett flertal kommuner. Det empiriska underlaget är inte denna gång ett massdataunderlag utan intensiva intervjuer som behandlas ur kvalitativ synvinkel.

I den första rationalitetsartikeln granskas politikens betydelse för olika inblandade grupper och oklarheter i rationalitetens innebörd granskas. Bland annat indelas rationalitet i sektor-, samordnings- och decentraliseringsrationalitet. Beslutsfattandets problem diskuteras bland annat som följd av ökade deltagandekrav som kan vara besvärliga att inlemma i rutinförfaranden. Bland annat mot denna bakgrund diskuteras i den andra samproduktionen med Richardson förändringar i post-industriell politisk stil. Det görs gällande att Sverige ändrat sig. Politikstilen handlar numera om små icke-radikala förändringar som fortfarande eftersträvas under samförstånd. Förut gällde detta samma samförstånd mera radikala och stora förändringar. I den tredje artikeln diskuteras så klassificeringar av länders politiska stil.

I rapport 41 presenteras några preliminära resultat ur

det projekt som avses resultera i ovan nämnda bok. Förändringarna är fyra till antalet, 1) politiken blir mindre åtgärdsinriktad, 2) beslutsunderlaget blir mindre faktabaserat, 3) tendenser till symbol- och pseudopolitik gör sig gällande samt 4) vägen från politiska beslut till förverkligande blir längre. Innebörden av dessa förändringar eller teser om förändringar argumenteras det sedan för i de efterföljande kapitelutkasterna till boken. Flera av dessa kapitelutkast föreligger som publicerade artiklar eller som papers framlagda på internationella kongresser.

Min inställning till den hittills föreliggande prestationen är kluven. Jag uppfattar å ena sidan inriktningen i arbetet som intressant och som ny inom svensk statskunskap. Vi behöver förmodligen just det slag av syntetiserande översikt av utvecklingen och av institutionernas samspel som Gustafsson försöker inringa med begreppet politisk stil. De internationella jämförelser som greppet gör möjligt tror jag även kan vara viktiga att göra.

Å andra sidan känner jag mig tveksam inför många inslag i projektet. Framställningen blir alltför allmän. Jag kan inte alla gånger vara riktigt på det klara över hur olika begreppsliga uppdelningar egentligen skall operationaliseras. Hur skall vi egentligen sluta oss till förekomsten av symbol-politik eller pseudo-politik i praktiken? Mina dubier blir inte mindre av den anledning att författarens egna exemplifieringar är mycket knapphändiga.

En "stor" fråga jag ställer mig gäller själva antagandena om förändringar. I flera artiklar får Antons funderingar om politisk kultur i Sverige utgöra utgångspunkten till förändringsargumenteringen. Gustafsson intresserar sig inte direkt för att skildra förändringar genom skillnader i mätningar vid olika tidpunkter. Hon nöjer sig med beslutsfattarnas åsikter i intensiva intervjuer. Och även här gäller att hennes teser antagligen utgör tolkningar av vad dessa gjort gällande – den direkta bevisföringen i stöd av intervjuer är knapphändig.

På grund av den nämnda uppläggningsen i arbetet förblir flera iakttagelser av Sverige som en utomstående gör svåra att förstå. Jag har tex inte lagt märke till att svenska utredningar skulle frambringa ett mindre faktabaserat beslutsunderlag nu än tidigare, snarare förefaller det att vara digrare och mera invecklade såsom man förväntar sig i en mera komplicerad värld. Inte heller blir det riktigt klart om förändringarna helt enkelt handlar om den situation av samregerande som uppstod under den borgerliga eran från medlet av 70-talet.

Jag har vidare kommit att undra över hur politisk stil för ett land skall klassificeras när landets politik är klart uppdelad på sektorer som har sin egen stil. Hur argumenteras kring dessa sammanvägningar? Och på motsvarande sätt kunde vi fråga oss vilka slag av beslut som

egentligen borde studeras för att dra slutsatser om stil och om förändring.

Trots att invändningar uppenbarligen kan göras, förefaller mig det berörda projektet redan i sitt nuvarande stadium att vara meriterande. Slutresultatet kommer säkert i sinom tid att väcka intressant diskussion.

Här återstår i denna sista grupp publikationer ytterligare att beröra "År konsumentpolitiken konsumenternas politik" (1978, med Britt-Marie Kindblad) samt "Comparing implementation processes in Sweden and the United States" (1983, med Erwin Hargrove och Richard Elmore). Jag vill särskilt berömma den senare rapporten som utgör en mycket stimulerande jämförelse av verkställighetsledet i beslutsfattande i Sverige och USA. Framställningen utgår från en enkel men fruktbar begreppsram som vägleder författarna i den jämförande diskussionen. Och det visar sig då att Sverige faller mycket väl ut i förhållande till USA. Rapporten berör direkt tjänstens område och skall i sammanhanget uppfattas som meriterande.

Med detta har jag berört de av Gustafssons skrifter som särskilt bör nämnas. De återstående numren går in i redan berörda skrifter eller är av sådan karaktär att de inte tillför något i sammanhanget viktigt nytt i den forskarprofil som tecknats.

Gunnel Gustafsson framstår inte till alla delar som en jämn och säker forskare. I hennes produktion finns inledningsvis många prov på större flit än forskarskicklighet. Redan doktorsavhandlingen markerar emellertid ett mognare grepp på utgifterna. Engagemanget i KPP-projektet och senare internationella samarbete har uppenbarligen varit av stor betydelse för Gustafssons forskarutveckling. Hon har under de senaste åren uppvisat stor flit och tagit sig an förut mycket lite bearbetade områden i svensk statskunskap. Hennes forskarkurva bör nog uppfattas vara stigande.

Frågan som inställer sig är naturligtvis om kurvan stigit högt nog. På denna punkt hyser jag stor tveksamhet. Det är visserligen sant att den sökandes produktion till sin omfattning väl motsvarar de krav som bör ställas för professur. Två minusposter bör emellertid dras av. Dels kan en inte helt liten andel av produktionen uppfattas såsom ojämn och därför inte fullt ut meriterande. Dels faller den hittills kanske bästa enskilda prestationen – som även den har kritiserats – doktorsavhandlingen inte alls eller åtminstone inte centralt inom tjänstens område, låt vara att strukturomvandlingen har något slag av regional anknytning.

Samtidigt är det emellertid klart att Gustafssons senaste produktion är lovande och den berör i många stycken just växelverkan mellan förvaltningsnivåerna. Förvaltningens dubbla roll av beredare/påverkare och

verkställare uppmärksammas även. Trots att jag på några punkter känner mig osäker över artiklarnas värde, kvarstår faktum att de passerat internationella kontroller för publicering. *Jag har därför stannat för att med stor tvekan anse Gunnel Gustafsson inneha kompetens för den sökta tjänsten.*

Jan-Erik Lane (f1946)

Lane avlade sin licentiatexamen 1973. Han har verkat som amanuens, lektor och docent vid Umeå Universitet. 1975 blev han docent i statskunskap. Vikariat som docent och professor har han även haft. 1977–81 verkade han som föreståndare för Center för administrativa studier i Umeå. Sedan år 1981 har han innehaft forskardocentur vid forskningsrådet. Utlandsvistelserna inkluderar London School of Economics, University of California (Berkeley) samt Northwestern University (visiting professor 1982 två kvartal). Inte heller beträffande sökanden Lane råder någon tvekan om att tillräckliga pedagogiska och forskningshandledningsmeriter föreligger.

För bedömning har Lane inlämnat inte mindre än 62 skrifter, om jag räknat rätt. Hans vetenskapliga produktion får alltså bedömas som mycket omfattande även om vi genast bör fastslå att det bland hans publikationer förekommer rätt så stora upprepningar. Å andra sidan använder sig Lane ofta av ett mycket komprimerat framställningssätt som gör att även ett till sitt omfång föga imponerande inlägg kan visa sig vara sakligt sett mycket värdefullt.

Sin produktion har den sökande indelat i fyra grupper som omfattar politisk teori, högre utbildning, offentlig förvaltning samt resursallokering, jämförande politik. Jag skall huvudsakligen följa denna gruppering samtidigt som jag dock något avviker från den gruppering av skrifter som författaren själv gjort under grupperna. Genomgången av Lanes produktion måste även till formatet något avvika från det tidigare på hans många enskilda inlägg. Jag skall beröra flera av hans publikationer gruppvis.

I gruppen politisk teori har författaren inlämnat 13 skrifter för bedömning. Jag menar dock att till gruppen även bör hänföras andra av hans artiklar. Det rör sig nämligen om ett område inom vilket Lane utnyttjat sin vetenskapsteoretiska utbildning. Han har givit sig i kast med centrala statsvetenskapliga begrepp eller med centrala teoretiker inom statsvetenskapen. Han har inte dragit sig för att utmana de mest etablerade författarna inom disciplinen. Ofta gör han det med stor energi som anstår en arg ung man.

Det övervägande intrycket av inlägg inom detta block är att de rör sig på en osedvanligt hög nivå. Lane utgör

utan tvekan en av de allra mest intressanta teoretikerna inom nordisk statskunskap. Det som då ger profil åt hans inlägg är kritiken mot oklarhet i begreppsbyggnaden hos författare eller i författares användning av begrepp. Jag har ibland reagerat på att han är bitvis alltför kritisk vilket härrör sig från det sätt han analyserar sitt objekt på. Han kräver renlevnad inför uppställda vetenskapskriterier. Härigenom blir hans kommentarer och poäng-er ibland mycket formalistiska till sin karaktär och han har inte blick för att det formellt sett ofullständiga ändå kan ha vetenskapligt sett fruktbara konsekvenser. Mitt intryck är emellertid att Lanes analyser under de senaste åren har blivit generösare till sin karaktär och samtidigt mera konstruktiva, han har alltså eftersträvat att formulera egna alternativ eller teoriförslag.

Inom denna grupp skrifter berör Lane vitt skilda teoretiska områden eller begrepp. Jag har anledning att särskilt nämna ett par artiklar om mål-medeltänkandet (nr 3 och 12) som är mycket väl skrivna. Två allmänna begreppsliga utredningar utgör nr 6 om användningen av ordet politisk samt nr 10 om maktbegreppet. Jag imponeras särskilt av den omfattande maktstudien.

Det systemteoretiska tänkandet inom politologin har författaren penetrerat särskilt beträffande David Eastons systemteori (nr 8) samt i en allmän granskning av systemmodeller inom statskunskapen (nr 9).

Ett ytterligare centralt teoretiskt begrepp som författaren har inte bara diskuterat allmänt utan gjort betydande egna bidrag kring, utgör autonomibegreppet. Jag noterar här uppsatserna 18, 56, 58 och 59. Huvudsakligen går uppsatserna in i varandra och skall i sammanhanget uppfattas som en större helhet. Det viktiga är här att författaren på ett intressant sätt försöker tillämpa sina teoretiska bidrag på olika områden, frågan om staters självständighet och om högskolornas autonomi. I ett sammanhang som vi skall återkomma till har begreppen kommit till användning även i en diskussion av förhållandet mellan stat och kommun.

De hittills berörda områdena har mer eller mindre berört klassiska begrepp och teoretiker. Hos författaren finns emellertid även prov på insatser kring aktuella teoretiska strömningar. Jag tänker då på uppsatsen om implementeringsbegreppet (nr 52), på en intressant framställning om skillnaden mellan det offentliga och det privata samt på en till det föregående ansluten viktig recension av Mancur Olsons "The rise and fall of nations" (nr 54 och 15). Såvitt jag kan bedöma har Lane text beträffande implementeringsbegreppet gjort viktiga distinktioner som inte tidigare förekommit i litteraturen. Men vad som särskilt imponerar är att författaren hunnit anamma en förhållandevis omfattande litteratur och ta ställning till den vid sidan om alla de övriga rapporter han varit med om att skriva.

I den här gruppen av bidrag skall avslutningsvis nämnas inlägg i polemik mot kända forskare. Vi noterar att Lane debatterat mot Myrdal (nr 7), Heiskanen (nr 4) samt Abrahamsson och Lundquist (nr 36).

I de nämnda rapporterna finns naturligtvis även mindre smickrande inlägg. Jag har i ett annat sammanhang påtalat att Lane slarvat när han använt sig av Finland som exemplifiering av vissa autonomifunderingar. Jag tycker inte heller att han alltid fullföljer den analys han föresätter sig. Principiella resonemang som reses mot Abrahamsson går inte igen i kritiken av Lundquist. För egen del tillhör jag inte dem som anser att formaliserade resonemang med symboler alltid behöver vara mera klagörande än några enkla ord – ett visst självändamål har jag tyckt mig finna i Lanes skrivsätt.

Det är emellertid inte dessa invändningar som är viktiga. Vi står här inför ett omfattande block i författarens produktion, ett block som kvalitetsmässigt står på hög nivå. Jag kan inte se att de övriga sökandena kan uppvisa något motsvarande block av skrifter. Och det är då att märka att jag här inte berört alla skrifter inom gruppen.

Det andra stora blocket av arbeten berör högre utbildning. Inom blocket har Lane samarbetat med flera författare, men han har även uppträtt med helt egna bidrag. Vi har anledning att först dröja vid den voluminösa studien "Higher education and public administration" (1983, med Bert Fredriksson). Boken omfattar 270 s tryckta med obehagligt tät stil. Författarna uppställer inledningsvis olika modeller för att tolka styrningen av den högre utbildningen med. Man finner de tidigare anförda modellerna vara mindre bra och anför själv en "public administration model" som grund för analysen. Själva presentationen av materialet och analysen görs med hjälp av några variabler som kanske inte direkt kan utpekas som teoretiska härledningar från studiens utgångspunkter. Vi finner sådana aspekter på den högre utbildningen som storlek, enhetsuppdelning, intagningsförfarande, samordning, autonomi, ledning och beslutsfattande på olika nivåer samt det professionella arbetet.

Det är naturligtvis svårt som utomstående att direkt ta ställning till sakuppgifter och tolkningar som görs. Boken är klart upplagd och har en god systematik. Många avsnitt förefaller vara mycket intressanta, tex det om autonomi, något som redan berördes tidigare. Beträffande uppläggningsen kan vi dock fråga oss om inte Lanes modell i själva verket ter sig som en klassisk rationell modell, alltså något som han inledningsvis riktar anmärkningar emot. I en utförlig värdering av studien som gjorts av Rune Premfors görs gällande att undersökningens delanalyser inte förefaller att stödja den valda modellen, den har bara begränsad giltighet. Modellen före-

faller att duga för rambeslut, men är illa anpassad för förståelse av beslutsfattande inom högskolorna eller för beslut kring det professionella arbetet. I ett försök att bedöma denna kritik har jag kommit till att den verkar vara berättigad. Det ligger antagligen även mycket i uppfattningen att den rationalistiska modellen ytterligare borde kompletteras i mera politisk riktning. En sådan komplettering skulle åtminstone rimma väl med mina egna erfarenheter i Finland och med intrycket av de studier från Stockholm som jag värderat i annat sammanhang. Men trots dessa kritiska anmärkningar tror jag nog att boken bör uppfattas som meriterande i sammanhanget. Inom det speciella område den gäller faller frågeställningarna mycket centralt inom tjänstens område. Undersökningen utgör även ett försök att sammanställa ett stort empiriskt material. Härigenom representerar undersökningen även en väkommen breddning i Lanes skrifter.

Inom den högre utbildningen som forskningsområde har Lane utgivit även en annan mindre volym, "*Creating the university of Norrland*" (1982). Framställningen inleds med en kortare uppsats om implementering som inte tillför något nytt i förhållande till den redan nämnda uppsatsen. Men det förefaller även som om uppsatsen sats klistrats på framställningen i efterhand. Själva den empiriska delen är nämligen starkt deskriptiv utan egentliga analytiska ambitioner. Någon särskilt vägande merit handlar det nog inte om.

Ett ytterligare större manuskript föreligger inom området. "*Higher education attitudes*" (med Hans Stenlund och Anders Westlund) innehåller en omfattande resultatredovisning av en enkät utförd med anställda inom högskolorna. Utgångspunkten är den diskussion som förts kring högskolans utveckling. Redovisningen har så grupperats kring diskussionens frågeområden och kring olika slag av läroinrättningar. Inledningsvis har Lane även författat en genomgång av forskning inom området. Till denna framställning ansluter sig direkt även tre artiklar som publicerats internationellt, i en står Lane ensam som författare (29, 30, 31). Undersökningen saknar ingalunda intresse och innehåller väsentliga data som bakgrund till högskolediskussionen. Jag har emellertid inte funnit mera utvecklade teoretiska eller analytiska inslag i den nu föreliggande manuskriptet och inte heller i de redan publicerade uppsatserna. Lane har antagligen lärt sig arbeta med detta slag av massdata, så mycket mer visar studien inte.

De nämnda undersökningarna kompletteras med några ytterligare åtminstone delvis fristående uppsatser om den högre utbildningens byråkratisering, budgeteringsprocessen inom svensk högre utbildning, högre utbildning och effektivitet samt högre utbildning i Skandinavien i ett jämförande perspektiv (nr 32, 17, 23 och 28).

Lanes fallenhet för begreppsligt stimulerande insatser framgår åter med all tydlighet i den korta effektivitetsuppsatsen. Att han kanske inte har samma goda handlag med empiri visar åter uppsatsen om skandinavisk högre utbildning. Framställningen följer ungefär motsvarande huvudblock som den stora framställningen över Sverige. Jag har emellertid haft anledning att fästa mig vid flera mycket diskutabla inslag i de delar som rör Finland. Det förhåller sig nog helt enkelt så att Lane slarvat iväg – jag hoppas att inte samma besvärligheter gäller för t ex Danmark och Norge. Den låga ambitionsnivån framgår även genom att jämförande perspektiv inte förefaller att innebära mera i sammanhanget än att de fyra länderna beskrivs efter varandra inom blocken för storlek, enhetsuppdelning osv.

Det tredje blocket skrifter hos Lane faller inom området offentlig förvaltning och resursallokering. Vi står här inom ett annorlunda och spännande block omfattande inte mindre än 17 till mig insända skrifter, av någon anledning saknas några nummer i publikationsförteckningen.

I detta block är den viktiga insatsen en rad uppsatser kring budgetering. Jag har antecknat uppsatserna 34, 35, 37, 39, 48, 43, 53 och 44. Av dessa står Lane ensam för två, tillsammans med Stenlund och Westlund för 3 och med bara Westlund för 2. Den första har skrivits med Curt Löfgren.

Uppsatserna bildar ett intressant block som fortskrider systematiskt. Inledningsvis presenteras en allmän deskriptiv ram för genomgång av svensk budgetering och nationalräkenskap. Nästa steg blir en fin recension av Wildavskys "Budgeting . . .". Efter detta kritiserar föreställningar om offentlig resursallokering och vissa preliminära empiriska illustrationer framförs. Denna kritik följer Lane sedan upp genom några egna teoretiska förslag i uppsatsen "*Eight propositions concerning public resource allocation*". Efter detta grundarbete följer de fyra sistnämnda arbetena som en grupp som mycket går in i varandra. Poängen i dessa uppsatser är tudelad. Å ena sidan påvisas att den inkrementalistiska budgeteringsföreställningen lider av uppenbara brister, den kan inte fånga upp strukturell variation inom budgeteringen. Över tid förekommer hopp och förskjutningar som är svåra att förklara med Wildavskys ansats. Å andra sidan ligger poängen i det rent metodologiska. Genom sitt samarbete med statistikerna har Lane här kommit att ta ett steg som åtminstone inom politologisk budgeteringsanalys ligger mycket långt framme i forskningsfronten.

Den kritiska kommentaren till den skildrade utvecklingen blir att Lane i sitt samarbete med metodologerna kanske tappat bort det politologiska innehållet. Man

kunde hoppas på att han istället för att gå in för mera raffinerade modell Anpassningar till data skulle söka sig till orsaker inom budgeteringens beslutsprocess, till att hopp och oväntad variation förekommer – det kan ju inte bara handla om att låta datamaskinen anpassa en kurva till historiska data. Hur som helst, de berörda uppsatserna bildar ett ytterligare sammanhängande block i Lanes produktion som fyller internationella kvalitetskrav.

Ett andra block rapporter inom denna grupp rör sig substansmässigt på det kommunala planet eller analyserar sambandet mellan stat och kommun. Här har jag antecknat skrifterna 41, 46, 49, 50 och 51. Huvudsakliga medförfattare är denna gång Tage Magnusson kompletterad med Stenlund och Westlund. Jag känner mig mindre säker över Lanes insats inom detta block, i nr 41 antyds att Magnusson insamlat materialet och stått för den första bearbetningen under Lanes och Stenlunds överinseende. Det får väl anses som i någon mån lättare att ta ställning till budgetstudier på aggregerad nationell nivå. När vi rör oss på lokal nivå är det svårt för en oinvigd att ta ställning till de data som föreligger. Redovisningsdata kan variera mellan kommuner såväl över tid som över rum. Av rapporterna förefaller de om "*Kommunkostnadsindex – en utvärdering*" och "*State control and local autonomy*" att vara mest intressanta och genomarbetade. Särskilt i den senare rapporten anförs en rad tänkvärda kommentarer till Gustafssons redan tidigare berörda framställning om kommunsammanslagningar. Jag är emellertid osäker över det slag av data som ligger till grund för Lanes analys av de administrativa kostnaderna – i en liknande undersökning i Finland kunde forskarna inte finna några nämnvärda besparingar.

Fristående rapporter inom gruppen är nr 40 (Larson förste författare) samt nr 55, som består av två kortare uppsatser skrivna med Stenlund respektive Westin. Den förstnämnda innehåller fruktbara teoretiska distinktioner inom ett för politologerna ovanligt ämnesområde. I förbigående kan även sägas att den andra uppsatsen i nr 55 berör landstingens administration. Jag kan dock inte se dessa inlägg som särskilt vägande.

Lane har även inlämnat ett utkast till lärobok om "*Offentlig administration*". Det handlar egentligen om utkast till delar av en lärobok, närmare bestämt tre delar om ca 50 sidor var om budgetering, beskattning och medbestämmande. Projektet är angeläget och det kan knappast råda någon tvekan om att det syftar till att erbjuda politologerna ett nytt perspektiv jämfört med de synpunkter som kurslitteraturen hittills innehållit. En bedömning är dock inte aktuell här, jag uppfattar projektet som alltför preliminärt. På beskattningssidan skulle man exempelvis fråga sig var det förvaltningsmäs-

siga egentligen kommer in i bilden. Av de tre avsnitten förefaller det om budgetering att vara längst utvecklat.

Det fjärde och sista blocket skrifter handlar egentligen om ett enda forskningsprojekt av ovanligt format. Vad som håller på att växa fram är en volym av Ersson och Lane under rubriken "*Politics and society in European democracies*". Inom detta projekt som utlovas uppgå till 700 s text finns nu färdigställt ett sammanhängande textblock på ca 340 s samt en rad utkast till delar av senare kapitel i form av kortare uppsatser. I några av uppsatserna medverkar en tredje författare, Kenneth Janda. Svante Ersson står som regel som första författare för uppsatserna.

Ur en genomgång av tidigare makro-orienterade teorier väljer författarna ut tre centrala begrepp, klyvningar, beslutsmekanismer och politisk stabilitet. Stabiliteten uppfattas vara en funktion av klyvningar och beslutsmekanismer. Att belysa denna funktion för 16 europeiska länder över tid är projektets övergripande syfte.

Förutom den inledande litteraturoversikten och det egna modellförslaget föreligger en kortare teoretisk genomgång av klyvningsbegreppet. I ett empiriskt avsnitt ges en översikt av de undersökta länderna med avseende å socio-ekonomisk struktur och olika slag av klyftor, inkluderande samvariationen emellan dessa. I ett långt preliminärt kapitelutkast finns även en översikt av partisystemen och partierna i tvär- och i längdsnitt i de 16 undersökta länderna. Avsnitt som skall ingå i de kommande kapitlen redovisas sedan i fem ytterligare uppsatser. I blocket ingår härutöver några smärre metodologiskt orienterade inlägg som ger bakgrund till det arbete som utförts.

I det här sammanhanget bjuder det på stora problem att värdera detta avsnitt. Vi får för det första slå fast att projektet representerar en alldeles ovanligt hög ambitionsnivå. Jag är to m något överraskad över hur konsekvent det förefaller att föras fram – jag tog ställning till projektleddningen för ett par år sedan. För det andra bör dock sägas att projektet nog inte faller alldeles klart inom tjänstens område. I det avseendet skall det nog jämföras med Gustafssons doktorsavhandling. För det tredje förefaller det inte heller helt klart vilken andel Lane har i projektet. Det förefaller som om Svante Ersson här bär ett stort ansvar.

Trots att de nämnda besvärigheterna gör sig gällande, kvarstår dock väsentliga goda omdömen att göra. I det inledande teoretiska avsnittet finner vi direkta kopplingar till Lanes tidigare teoretiserande omkring t ex autonomibegreppet. Han tillämpar det nu inom ett nytt område. De analyser som utförts pekar på ett helt nytt erfarenhetsområde för Lane. Flera av analyserna utgör redan nu goda prestationer. Det finns anledning att räkna

Lane en del till godo för det hittills utförda arbetet inom projektet.

Att avge en helhetsbedömning av projektet är naturligtvis omöjligt i det här skedet. Mycket kommer slutligen att bero på de avslutande analyserna i vilka projektets komponenter förs samman. Det hör till projektets natur att stora delar av de hittills skrivna översikterna av länderna är grova.

När jag sammanfattar bedömningen av Jan-Erik Lane finns flera uppfattningar att anföra. Han utgör en osedvanlig teoretisk begåvning. Utvecklingen har i detta avseende dessutom varit fördelaktig såtillvida att han mera övergått från att kritisera andra till att erbjuda egna bidrag till teoriutvecklingen. Det teoretiska kunnandet gäller inte bara vetenskapsteoretiska analyser av tänkandet utan även ett brett spektrum av teorier och teoretiker. Bredden gäller inte bara ämnen utan även det tidsmässiga, hos honom återfinns diskussion såväl av klassiska begrepp och teorier som av flera inslag i de allra senaste årens "modeflugor".

Som empiriker är Lane inte alls lika durkdriven. Men även här tycker jag mig skönja en positiv utveckling. Han har visat prov på gott omdöme när han ingått samarbete med statistiker kring budgeteringsstudier. I dessa har han dessutom lyckats sammankoppla teoretiska utgångspunkter till sina analyser på ett föredömligt sätt. Det skall dessutom sägas att hans empiriska insatser eller erfarenheter numera spänner över mycket varierande angreppssätt, tidsserieanalyser av budgetdata, fallstudiesammanställning i universitetsstudierna, analys av enkätdata kring högskoleattityder och jämförande sammanställningar av länderdata.

Vid sidan om dessa positiva omdömen måste antecknas att Lane kanske uppvisar alltför stor otålighet i sitt arbete, något som kanske accentueras av den nutida kongressande forskarkulturen. Följden av detta har i någon utsträckning varit att Lane inte fullföljer uppnyttandet av de trådar han gripit tag i. Detta resulterar även i en splittrad forskarprofil. Det har samtidigt varit omöjligt att undvika en viss naivitet i vissa empiriska avsnitt i hans skrifter.

På den kvalitativa nivån Lanes bidrag i genomsnitt befinner sig har han ådagalagt en i det närmaste ofattbar produktivitet. Såväl inom det teoretiska avsnittet som inom budgeteringsavsnittet av hans produktion möter vi dessutom sammanhängande block av mycket god kvalitet.

Med hänsyn till tjänstens inriktning skall sägas att Lane inte till alla delar placerar sig centralt. Dock berör en stor andel av de teoretiska bidragen den nödvändiga bakgrunden för tjänsten – komponenten offentlig förvaltning – och de empiriska studierna såväl kring hög-

skolan som kring budgeteringen och kommunerna den särinriktning som fastslagits – regionalpolitik och regional förvaltning.

Mot bakgrund av ovan sagda kan inte tvekan råda om att Jan-Erik Lane innehar kompetens för den av honom sökta tjänsten.

Det återstår att rangordna de tre sökandena. Jag kan härvid frånsöka sökanden *Dellenbrant* eftersom jag inte funnit honom inneha kompetens för tjänsten. Det gäller alltså att bestämma ordningsföljden mellan sökandena *Gustafsson* och *Lane*. Den ordningsföljden har framgått redan ur min sammanfattande värdering av dem. Jag har funnit *Gustafsson* inneha tveksam kompetens för tjänsten, medan *Lane* innehar tveklös kompetens. Skillnaden mellan sökandena är klar. För slutsatsen kan flera motiveringar anföras.

Lane har en kvantitativt sett klart omfångsrikare meriterande produktion. Hans teoretiska bidrag har ingen egentlig motsvarighet hos *Gustafsson*. Det är möjligt att *Lane* i empirisk erfarenhet måste ställas bakom *Gustafsson*, men omdömet kan inte gälla om vi beaktar såväl bredd som kvalitet. Då måste *Lane* ställas åtminstone i jämbredd med *Gustafsson*, antagligen lite före. Sambandet mellan teori/empiri förefaller bäst företrätt i *Lanes* budgeteringsundersökningar. Beträffande övriga erfarenheter och meriter nöjer jag mig med konstaterandet att vardera sökandena uppvisar god meritering. Någon anledning att i detta fall närmare sortera i de meriterna finns inte.

Jag ställer alltså de kompetentbefunna sökandena i ordningsföljden:

1. Jan-Erik Lane
2. Gunnel Gustafsson

Åbo, den 14 december 1983

Krister Ståhlberg

Röstmakt vid fackliga kongresser

Inledning

När man skiljer mellan direkt demokrati och representativ demokrati medger man omedelbart att bara den representativa varianten är möjlig i ett modernt samhälle. Den representativa demokratins mål är lika inflytande eller makt för medborgarna eller medlemmarna; däremot råder det inte enighet om det lämpliga medlet i den representativa demokratin. Här finns ett spektrum av olika teorier som från ideologiska utgångspunkt kartlagts av t ex *Pitkin* (*Pitkin*, 1972). Tittar man på proble-